

Cseremisiz szövegmutatványok

1966-ban és 1968-ban több hónapot töltöttem a cseremisizeknél. Elsősorban arra törekedtem, hogy minél világosabb képet kapjak az egyes cseremisiz nyelvjárásokról és elterjedésükről. Számos olyan nyelvjárásváltozatosikerült találnom, amelyek jelentősen bővítik eddigi ismereteinket. Kettőt közülük lentebb részletesebben bemutatok.

I. Erdei cseremisiz (*kožla marē*) nyelvjárás

Eddig is köztudott volt, hogy a hegyi cseremisiz nyelvjárást a Volga bat partján is beszélik. 1968 augusztusában bejártam a hegyi nyelvjárássterülettől északra eső vidékeket, amelyek a Mari ASzSzK jelenlegi közigazgatási beosztása szerint a Kilemari kerülethez tartoznak. Meglepetéssel tapasztaltam, hogy az itt beszélt cseremisiz nyelvjárás nem különbözik számottevően a hegyitől. Az itt lakók, mivel ezt a területet hatalmas összefüggő erdőségek borítják, amelyekben a falvak csak apró szigeteket alkotnak, magukat *kožla marē*-nak, azaz erdei cseremisiznek nevezik. A vidék cseremisiz lakossága kettős összetételű, amit a nyelvjárás is tükröz. Az egyik csoportnál a női fejdísz a *šarpan*, ugyanúgy, mint a tőlük délebbre lakó hegyi cseremisizeknél. Ezeknek a falvaknak a nyelvjárása is rendkívül közel áll az eddig ismert hegyi nyelvjárás-változatokhoz. Ide tartoznak a lentebb közölt mutatványok közül a Marijszkije Kilemari (cser. *Marē Kōlemar*) és Pamjal (cser. *Pāmjal*) faluból való szövegek. A másik csoportnál *soro-ka* a női fejdísz, s itt elsősorban a *č* fonéma kisebb megterheltsége vagy szinte teljes hiánya (kivéve az új orosz kölcsönzéseket) a legszembeötlőbb hangtani jelenség.

A kézenfekvő magyarázat az, hogy ezen a területen eredetileg *soro-ka*-t viselő törzshöz tartozó gyér cseremisiz lakosság élt, amely minden bizonnyal azonos nyelvjárást beszélt a tőle keletebbre lakó, vele megegyező viseletű cseremisizséggel.

A régebbi szövegközlések közül idetartoznak WICHMANN jaranszkurzsumi anyaga, BEKÉnek pedig a Turšo-Metsaš-i és csihajdorovoi¹ szövegei. Később a Rutka és a Bolsoj Kundis folyó mentén délfelől fokozatosan hegyi nyelvjárást beszélő népesség húzódott észak felé, ahol egyrészt új településeket alkotott, másrészt pedig rátelepedett a már előzőleg itt lakó cseremisiz lakosságra, számbeli fölénybe került, s az újonnan jöttek nyelvjárása győzött, de

¹ Helyesen: Csihajdarovo.

egy-két sajátság megőrződött az eredeti lakosság nyelvéből is, mindenekelőtt a *c*-zés.

A harmincas évek elején jelentős számú orosz települt ide a Kirovi területből, s ma szinte minden cseremiszfalunak van többé vagy kevésbé jelentős orosz lakossága, s ennek következtében elég erős az oroszosodási folyamat. Különösen a férfiaktól gyűjtött szövegekben sok az orosz szó és kifejezés, nem ritkán egész mondatok.

A szövegek írásában a hagyományos hangjelölést némileg egyszerűsíttem, itt-ott módosítom is. *tš, ts, dž, dz* helyett *č, c, ž, z* jelet írok, *β* helyett pedig *w-t*. Az *nd* hangértéke *nd* az *mb-é mb*, az *ŋg-é pedig ŋa*, az *nž, nž* hasonló módon *nš, nš* mind az erdei, mind a lipsai szövegekben.

A magánhangzóknál az *o, ŋ* hangokat *ü, ü*-vel jelölöm.

Az erdei cseremiszt terminust, amelyet a mezei ekvivalenseként használ a szakirodalom a Volga bal partján és az ettől keletebbre eső vidékeken élő cseremiszség jelölésére, tanácsos lenne csak a magát is e névvel illető cseremisznépcsoportra alkalmazni.

Az alább bemutatott erdei cseremisznyelvjárásváltozatok lényeges hangsúlyozási, hangtani, alaktani, mondatnyi sajátágaikban megegyeznek az eddig ismert hegyi nyelvjárásokkal. A szókincsbeli eltérés is minimális. Ezt az egész nyelvterületet bizvást nevezhetnénk hegyi-erdei nyelvjárásnak.

Az általam bejárt erdei cseremisznelvterületen hangtani tekintetben ugyanazokban a szavakban felel meg *a* a mezei *o*-nak és *ü* a mezei *a*-nak, mint a hegyi nyelvjárásokban. A mezei *u, ü*-nek megfelelő *ä, ə* hangok tekintetében sincs különbség.

Ami a mezei *e ~* hegyi *ä* megfelelést illeti, a hegyivel pontosan azonos állapotot találunk Marijszkie Kilemari (cser. *Ma·rə Kale·mar*) és Pamjal (cser. *Pä·mjäl*) falu nyelvjárásában. A többiekében az *e > ä* hangfejlődés sokkal kisebb mértékű.

A hegyi nyelvjárásban mutatkozó szórványos *u > o* hangfejlődési tendencia hatása szinte ugyanazokban a szavakban mutatkozik M. Kilemariban és Pamjalban, de Aktajuzsban és Nyezsurban (cser. *Šə·tsir*) már kisebb mértékű, máshol pedig elenyésző. Itt viszont egyes helyeken nagyobb mértékű, mint a hegyiben — M. Kilemari, Pamjal és Aktajuzs kivételével — az *o > ö* hangfejlődés, pl. a hegyiben *ton, don* '-val, -vel' itt *tön, dön*.

A mássalhangzók közül, mint már utaltam rá, legszembetűnőbb a *č* és *c* fonéma viselkedése. M. Kilemariban és Pamjalban ugyanazokban a szavakban van *č* és *c*, mint a hegyi nyelvjárásban, Bolsoje Kibejevóban (cser. *Jäle·jäl²*) már számos esetben *c-t* találunk a hegyi *č* helyén, máshol pedig csak az újabb orosz jövevényszókból van *č*.

M. Kilemariban és Pamjalban a hegyi cseremiszn *χ* fonémának néha *χ* felel meg, pl. *χə·na* 'vendég', *χä·lä* 'egész'. Az esetek többségében azonban a szó elején itt *k*, intervokalis helyzetben pedig *γ* áll a helyén, pl.: *ka·lč* 'nép', *kə·tšre-* 'beszél', *ma·γ·n* 'milyen', *te·γ·n* 'ilyen'. Máshol meg néha hanghiány mutatkozik, mint a mezei nyelvjárásokban, Abanurban pl. *u·na* 'vendég'.

Az alaktan területén a perfectumot M. Kilemariban, Pamjalban és Aktajuzsban ugyanúgy képezik, mint a hegyi nyelvjárásban. Máshol a többes-

² A hagyomány szerint a falu lakói valamikor a Volga (cser. KH. *Jäl*) mellől telepedtek át, de hogy mikor, azt senki se tudja.

számban szerkesztett alakot találunk, mint a mezei nyelvjárások egy részében pl.: *poγ̄əne'n əlna* 'gyűjtöttünk' (és nem *poγ̄ənna*). Nyezsnyurban mindkét alak használatos.

A perfectum tagadó alakja viszont mindenütt eltér a hegyi nyelvjárásbelitől. Ott ugyanis a *-de-* tagadó képző közbeiktatásával történik a tagadás: *tolde·lam* 'nem jöttem', *tolde·lat* 'nem jöttél' stb. Teljesen analógiás esetet találunk a csuvasban, s nem lehet kétséges, hogy a hegyi forma csuvas hatás eredménye. Az erdei nyelvjárások viszont kevés kivétellel az eredetibb és a mezei nyelvjárásokban is általános szerkesztett alakot őrzik: *to·lən a·məl* 'nem jöttem', *to·lən a·təl* 'nem jöttél'.

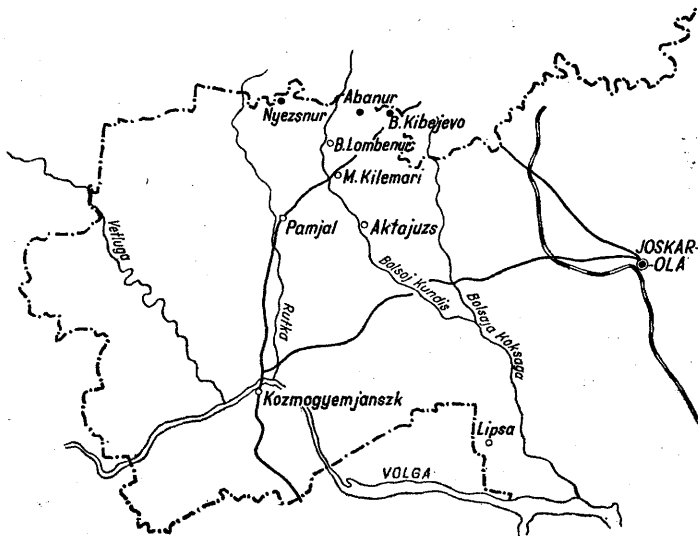
A névszóragozásban Bolsoj Lombenur (cser. *Kuγ̄u Ku·ndəšmar*) és Abanur (cser. *Äwä·när*) faluban megvan a *-lec(ən)* ablativusi rag. Más említésre méltó alaktani eltérés nincs.

Az anyag lejegyzése magnetofonszalagról történt. Ezért volt lehetséges például, hogy a szókezdő mássalhangzók mondatfonetikai okokból történő esetleges zöngésülését ne tipizáltan jelöljem, mint a régi gyűjtők, hanem esetenként, az ejtésnek megfelelően.

A lejegyzés munkájában nagy segítségemre volt V. A. AKCORIN cseremiszi néprajzkutató, akinek ezúton mondok köszönetet szívességéért.

Adatközlőim a mutatóványok sorrendjében az alábbiak voltak:

1. Marijszkije Kilemari (cser. *Mavə Kəle·mar*): Z. P. Kuzikina (1925).
 - 2., 3. Pamjal (cser. *Pə·mjäl*): P. Sz. Bolsakov (1910).
 4. Aktajuzs (cser. *Akta·juž*): A. Ja. Lasmanova (1900).
 - 5., 6. Bolsoje Kibejevo (cser. *Jəle·jäl*): M. A. Szamakajeva (1920).
 7. Bolsoj Lombenur (cser. *Kuγ̄u Ku·ndəšmar*): J. R. Bokova (1929).
 8. Abanur (cser. *Äwä·när*): J. F. Kacsajeva (1936).
 9. Nyezsnyur (cser. *Šə·tsir*): A. G. Kudrjavceva (1900).
- A gyűjtőpontok helyét az alábbi térkép mutatja:

me·skü

wot, ənde šəʒə to·lən šaya·tə. kolɣoz·rowo·ta šu·kə aɣəl mä·mnän. wä·təwlä don sowetäje·nnä: — dawa·je, wä·təwlä, ja·ltaš wäte·mət, šəɣə·ška poɣaš ke·čəm ja·dəna!

briyadi·r mälä·nnä wiɣodno·jəm puš ruša·rnan.

ke·nnä šəɣə·ška amaləmge· pö·čəž poɣaš. pö·čəž poɣaš ke·nnä, jə·təm amale·nnä, kəñale·nnä, ənde sowetäje·nnä, kəñä·šəm näle·nnä, ä·rnəm näle·nnä dä ke·nnä poɣaš. te·we, pö·čəžəm mo·nna, poɣaš təngäle·nnä. te·we, ta·ma šəɣə lo·šyā təštärä·k, ta·ma cä·där·cu·där ša·kten ko·ltäš. te·nge ša·kten ko·ltäš ta, ja·ltaš wäte·mlän ma·nam: — kü təštä·kenžə tənge·lä·kenžə mam ə·štä? mä·m·näm lü·dəkten koltəne·žə?

ja·ltaš wä·tem ma·neš: — oj, Zo·ja, ci·lä tištä·kenok ə·lät. nawe·rna iktä·ma mä·mnäm lü·dəktä. mə·ñä təškärä·k keɣəšəmə·t. anza·lam: te·we, me·skü təštä·ken ša·lyä. me·skü tuma·ja mä·mnäm lü·dəkten ko·ltäš tə we·ləm. wäte·məllän məñ ma·nam, ja·ltaš wäte·məllän: — oj, idä·lüt! te·we, me·skü to·lən mä·mnäm lü·dək·täš. mä dawa·ji sa·slaš təngä·lənnä! sasle·nnä dotowo təštä·ken, mämnä·n ɣəcən wa·ra me·skü kara·ngən. kara·ngən da təškärä·k ke·jen. eče təštä·ken tənɣa·tan peš cudärye· ša·kta. eče tar·wa tənɣa·tam, šü·kšəm təštä·ken. wa·ra ja·ltaš wäte·mət ton ma·nna: — oɣ, ənde ja·ra, təškärä·k keɣəš i·ziš. no, ənde ana·lüt! ti·də wet, je·sli mä·mnäm tokəra·k to·leš tə·kə, mä·mnäm kə·škeš, ti·də me·skü. wa·ra tə·də tak i mämnä·n ɣəcən šə·lən. ti·də nä·mnäm nimat əšə·š əštə. wa·ra təngä·lənnä poɣaš. eče təškärä·ken poɣen ke·nnä, məndarkärä·k. te·we, təštärä·k öpäl tə me·skü·ok nä·mnäm lü·dəktä. te·nge dotowo lapa·žəm kə·škeš. lapa·žəm kə·škeš tä, cudärye· jere·wäm tarwa·təš. jere·wä tarwəmü·ngəžə: — oj, wä·təwlä, ma·nam, dawa·j, ti we·ləm kara·ngəna! kara·ngəna, a to tö·kənä to·leš tə·kə, mä·mnäm, cilä·näm tišä·k kə·škeš. wet me·skü ɣəcən lü·tmälä. tə·də ede·müläm kəškəna·t pi·štä. tə·dən wet sorwəsəžə nimaya·nat u·ke ti mä·skän. kə·škeš, i tə·ñəm zem·lä·ška u·ren pi·štä, zemlä nəmə·kə. i wa·ra kəčü·lät, i·ktät niɣənamat a·k moep. wa·ra ti me·skü ɣəcən kara·ngənnä. kara·ngənnat, wa·ra to·lönna mü·ngəš a·maš to·kə. a·maš to·kə to·lönna səɣə·štə, kə·štä jə·dəm amale·nnä. wa·ra wä·təwlä don sowetäje·nnä: na, ənde ja·ltaš wäte·mət kəwekärä·k ke·nä poɣaš ti me·skü ɣəcən? nə·nə ma·nät: — ajda·ti, te·we, tiwekärä·k ke·nä. mo·žet, ti·ška tö·kənä a·k tol. wa·ra ke·nnä wes wä·re poɣaš, pakəra·k. te·we, ti·də eče to·leš ti·ška tö·kənä mä·mnäm lü·dəktäš. wa·ra mä ti·dən ɣəcə souse·m lä·ktənnä dä, ko·rnə möč əške·də·nnä. to·štə ma·rə jal ko·rnəm mo·nna da, i tö·kənä əške·də·nnä. wot, kacelä·ken mä·mnäm me·skü lü·dəkten. tuma·jen ana· ələn niɣənamat lü·dəš ti me·skü ɣəcən, a lü·dəš prišlo·s. tə·də lü·dəktä i kəškənat šə·ndä, wot, tope·r mə·ñən ci·lä.

A medve

Íme, megjött most már az ősz. Kolhoz munkánk nincs sok. Az asszonyokkal tanácskozunk: — Gyerünk asszonyok, asszonytársak, kérjünk [szabad] napot az erdőbe [bogyót] szedni menni!

A brigádvezető nekünk vasárnap szabad napot adott.

Elementünk az erdőbe két napra (tkp. alvással) vörösáfonyát szedni. Elementünk vörösáfonyát szedni, éjjel aludtunk, felkeltünk, aztán tanácskozunk, fogtuk a háncsputtonyt, fogtuk a háncskosarat és elindultunk [bogyót] szedni. Lám, találtunk vörösáfonyát és elkezdők szedni. Lám, a fák (tkp. erdő) között odább valami, valami cä·där·cu·där hallatszott. Így hallatszott,

s mondom az asszonytársamnak: — ki (mit) csinál itt így? Meg akar bennünket ijeszteni?

Az asszonytársam [azt] mondja: — Ó, nem, Zoja, mindenki itt van. Valószínű valami [más] ijesztget bennünket. Arrébb mentem. Nézem: lám, egy medve áll ott. A medve el szándékszik bennünket ijeszteni erről a részről. Mondom az asszonyoknak, az asszonytársaimnak: — Ó, ne féljetek! Hisz [ez] a medve [csak azért] jött, hogy ijesztgessen bennünket. Gyerünk, kezdjünk (praet.) kiabálni! Annaira kiabáltunk ott, hogy aztán a medve elfordult tőlünk. Elfordult és odébb ment. Ott még nagyon erősen veri a fatörzset. Még tépi a fatörzset, egy korhadt [fatörzset] ott. Aztán asszonytársaimmal [azt] mondtuk: — No, most már jól van, kicsit arrébb ment. No, most már ne féljünk! Ez, ha hozzánk jön, leüt bennünket, ez a medve. Aztán ő így elrejtőzött tőlünk. Nem csinált nekünk semmit. Aztán szedni kezdtük [a bogyót]. Még arrébb mentünk szedés közben (tkp. szedve), távolabb. Ime, arrébb megint ijesztget bennünket ez a medve. Nagyon veri a mancsát. Veri a mancsát és tépte a fát. A fa tépése után: — Ej, asszonyok, mondom, gyerünk, kerüljük el ezt a helyet. Kerüljük el, mert különben, ha visszajön, minket mindannyiónkat leüt itt. A medvétől félni kell. Ő leüti az embereket. Neki ugyanis nincs semmiféle lelkiismerete, ennek a medvének. Leüt és betemet a földbe, a föld alá. És aztán keresnek, senki, soha meg nem talál. Aztán elkerültük ezt a medvét. Elkerültük, visszamentünk (tkp. jöttünk) a kunyhóhoz az erdőben, ahol éjjel aludtunk. Aztán tanácskoztunk az asszonyokkal: — na, most már asszonytársak merrefelé megyünk [bogyót] szedni emiatt a medve miatt?

Ők [azt] mondják: — Gyerünk, menjünk erre. Talán ide nem jön vissza. Aztán más helyre mentünk szedni, arrébb. Lám, ez még ide [is] visszajön ijesztgetni bennünket. Aztán innen végleg elmentünk, s az út mentén haladtunk (tkp. lépdeltünk). Megtaláltuk a régi cseremiszi falu útját és hazafelé lépdeltünk. Lám, így ijesztgetett bennünket a medve. Sose gondoltuk, hogy félni fogunk [ettől] a medvétől, de (úgy) esett, hogy félni kellett. Ő ijesztgeti és leüti az embert. Ime, most [már] részemről (tkp. nekem) [ez] az egész.

2.

ka-lăkwlă! kolăšta-ltăln.

ti ye-čalä mäh ka-štän go-ltăšäm Măzəwale-măška sa-sna nă-lăš. sa-sna i-γawlăm nă-lăš kolter-wa. jeraktər marneš, sa-sna i-γa u-ke wəza-laš ənde. wara mäh: mam ə-štəšəš we-lə? tə-məŋgeš sār-nă-ləm dă to-laš tuma-jăššäm. i-ziz jü-lďäl γolte-näm, utərakəna-t wara pašku-dăškem pər-răššäm. pašku-dăš pər-ne-näm dă, kok buγa-nka səkər-əm nălnă-m ələn. tə-dəm mešü-kəš ci-ken pištenäm-ət, waŋa-ŋgeš pər-tərəš šənde-näm. wesopet-šäm tū-än kode-näm, əške-za pər-təš mienäm-ət, tők besedowa-jen šəŋge-nnä, γoza-ž don ko-ktən. jă-dəm ə-škal pər-təškə pər-ra. rü-zγä we-lə. mä lü-dən təwəlte-nnä. mä šəne-nnä: rowo-čij tamaγa-nă to-leš. lă-ktən go-ltən, ə-škal kurzen šaya-lən pørtangəkä-t. pər-təškə wel pər-ne-žə. wara war-len kešä-t, səkər-rem čalt ka-čkən ko-lten ə-škal koyoŋeke. mam ə-štăš ənde? eγ, əška-ləm jă-dăštă po-ktăl kəryăšta-lam! tə ə-škal sār-nă-lə dă, pašku-dă dörk öp-ət-miš. mäh-nə — dēla-tištä-ken ku-žən a-k jarə šal-γaš manəna-t šə-nžəš — tők-em, dawa-j, tala-šaš. tők-em to-lən šayalam-ət, səkər, mäh-nən ki-ndə, u-ke wokso-k. ənde, ma-nam, wə-tə mälăm šo-kšäm pu-a taya-čəl! wot wara mam ə-štăš? wə-tet mäh-nən tənəžə u-ke. mäh-nə ti mome-ntəm wibral-ət, eče mə-ŋgeš Komju-škə kə-dal

yo·ltāšēm. te·we ki·ndām, sākārēm kandenāt·t. wac sākārēm tē nā·lən šā·ndašēm. wa·ra i·ža mən oprawda·jāšēm. wā·tā wa·ra mē·nām ja·deš: — wara sākāre·tšēm kē·škā cikenāt·t? te·weš ja·ra — mā·nam — kande·nām! wa·ra mā·neš: — mən tē·dā ko·laš ca·cāšēm. kok sākār·rēm ma·ra·čkən? man go·lta.

no, mā·nā kēce oprawda·jaš? tuma·jšēm, tuma·jšēm — oksajem cā·dārū·ken ko·dən wet. — tē·dā wet, poža·luj, prowerū·jū dāk, mālā·nem šo·kšē jazēno·k li·eš! — man ko·ltāšēm.

no, ja·ra, prostā·de· a·t kert: — kok sākārēm wet ā·skal ka·čkən —, mā·nām.

nu — mā·neš — peš „pu·rē” [ə]lat tēn. teŋge·lā yeñ, tē·nām ko·ltaš ja·ra! kē·škā tē·nām ko·ltaš ja·ra? kē·škā tēn mi·et, tē·štā to ja·mden to·lat, to āška·llan pu·kšet. wuje·tšēm mā·lən wel a·k kač āška·lžā! tak mən orla·nen ko·ltā·šēm. šā·dāškāš·amāt, tē lā·ktən ke·šēm tā, eče· ik pe[l]li·tərəm ā·džral yo·ltāšēm. wa·ra mā·ŋgeš to·lēm da, ama·laš pē·ren wa·zēm. taya·čē ja·kte i·juka·t u·ke mo·lo. wa·ra i·ža mireje·nžā ko·ltāšna.

ka·lāk! wet teŋge·jün ka·štən e·lāš a·k li, a·k jarā! kē·leš kol·yo·zāštā pū·šām ā·štāš! a mən teŋge·lā sākār nā·lmā wi·r don jün kašt·mā·t, sowse·m dela· χuda·škē ke·jen.

Emberek! Hallott [történet].

Egy (tkp. ez) napon elindultam Mezewalemba disznót venni. Malacokat venni küldtek. Az igazgató mondja, [hogy] már nincs eladó malac. Mire én: — most mi a teendő?

Ezután megfordultam, [és úgy] gondoltam [haza]jövök. Kicsit iszogattam, aztán bementem a szomszédomhoz. Bementem a szomszédba, és vettem [már előbb] két darab kenyeret. Ezt zsákba dugtam, és begöngyölve a csomagtartóra tettem. A kerékpárt kinn hagytam, magam bementem [a házba], és a gazdával ketten elbeszélgettünk. Éjszaka bejön (tkp. beme gy) a házba egy tehén. Nagyon (tkp. csak úgy) lármázik. Mi ijedten csitítjuk. Azt gondoltuk: valamilyen munkás jön be. Kimenve [látjuk, hogy] egy tehén felmászott a tornácre. Egyre csak be akar menni a házba. Aztán lement, és a tehén a két kenyere teljesen megette. Mit csináljak (inf.) most? No, elzavaram a tehenet az éjszakában! A tehén megfordult, és most meg bement a szomszédba. Én meg — mondván, [hogy] nem lesz jó dolog, ha sokáig így megy — gye·rünk igyekezni haza. Hazaérek, egy csepp kenyere sincs. Most, mondom, az asszony ma „befűt” nekem! Mit csináljak (inf.)? A feleségem nincs otthon. Kihasználтам a pillanatot, s visszaszaladtam Kumjába. Ime, meghozták a kenyeret. Vettem hát öt kenyeret. Így aztán tisztáztam magam. A feleségem aztán kérdi tőlem (acc.): — Aztán hova tetted a kenyeret? Rendben van — mondom — hoztam!

Aztán azt mondja: — Hallottam én ezt. Két kenyeret mi evett meg? — mondja.

No, hogy tisztázam magam? Gondolkoztam, gondolkoztam — hiszen kevés pénzem maradt. — Ha megnézi, nekem nagyon melegem lesz! — mondtam [magamban].

No, rendben van, bocsánatkérés nélkül nem tudod [megúszni]: — Két kenyeret megevett a tehén —, mondtam.

No — mondja — te nagyon „jó” vagy. Ha így van, téged érdemes elküldeni! Hova érdemes téged küldeni? Ha elmész valahová, vagy elveszítéd [amiért mentél], vagy a tehénnel eteted meg. Jó, hogy a fejed nem eszi meg a tehén! Így én [erre] megsértődtem. Megharagudtam, és elmentem, még egy

féllitert felhajtottam. Aztán hazajöttem és lefeküdtem aludni. A mai napig egy hang sincs más[ról]. Aztán mégis kibékültünk.

Emberek (tkp. nép). Nem lehet így részegeskedve élni, nincs rendjén! Dolgozni kell a kolhozban. Én meg így a kenyérvétel ürügyén részegeskedtem, és nagyon rosszul ment a dolog.

3.

ko·lášta do·ko! mənə kele·sem taländä wîxodno·j ye·čan kešämät kol lo·aş. pi·em piš·jaž[o] ə·lā. warra tərwe šər·rə don aške·dem. kor·nā don pi mənən an·gəcem kədə·lā, mən pašte·kšə a·šket ko·ltem. i·zi tawa·rem u·lā. ənde tərwe šər·rə lo·yəcən pi mənən more·nəm po·kten lā·ktən. mo·ren mənən wažlo·škem pə·ren ke·aş ca·cəš. mən sasta·lten sər·rəl kollášəmət, mo·ren — ər·dəš. pi·žə mənən ər·dəš ša·lyen. mo·ren mənən pim šər·ral də yo·lten i kə·dal ertəšət. pi pašte·kšə ə·rlen tə ko·də. mən tət·lən sa·slem: we·ri, wo·zmi, wo·zmi! mam wo·zmi? pi mənən lü·dən ko·lten. ər·t kəc lü·kmə e·dem gañ lin šə·ngən. warra ka·štənam kaštənamət, kolšəmət kə·čen a·məl, to·lənəm təkem.

mənən ədrämüş ja·deš: — warra kole·tšə? — ma·neš.

mən ma·nam: — maya·n kol? əškežət čuč·čuč we·lə žiwo·j to·ləm: mo·ren ka·čekə we·lə mašə·nəšəm. lo·yal yo·lten — ma·nam — mo·ren ko·yo šur·žə don pim. pi kəzət wet šot kəc ken šə·ngən: ni mo·ren pa·šte·k a·k ke, ni ede·məm a·k optaltə. ma lin wel, mašə·nəšəm. an·gəmət: pi sowšem da·žə lü·dən ko·lten ə·lā. čuč·čuč tə·dən šümžət pə·čkə·lten a·yəl.

warra ma·nam, mam ti pim əštəšəš we·lə? tə əža·len ko·ltəšəm. pokupa·teləm mo·mət.

— ma·na·reš — ma·neš ədrämüşəm — əža·laš?

mən ma·nam: ko·yo cenüşə·ok a·yəl. pre·z don wašta·ltənəm ə·lā də, pokup·telə šə·š soylasajə wašta·ltaš. warra tak — ma·nam — tər·reš-to·šeš ci·kəl yo·ltəšəm ik kut tə·ngə žə·peš. wot, teye·n pi·žəm to·žə a·k kel ə·šnəš.

wîxodno·j ye·čan kaštata·t, to·ko were·məm we·lə ertə·ren. ni ka·čekəš nima·t a·t kədə, ni ma. a lu·čij, tuma·jem, lü·ktəš ə·lā kol·xo·zəštə i·ktə pelye·čə rowota·jaš kəñət. xəl i·ktə trudode·nəm sir·lütət ə·lā. i wot, te·nge ka·štən a·k jarok. tak i otkəzəšəm oxotničə·jəšət. kəzət šə·ngə wu·jem don oxotničə·jəde·ok ə·lem. wot, təye·nə, ka·ləkwlä, ma·sak!

Hallgassátok csak! Elmondom nektek, [hogyan] mentem munkaszüneti napon halat fogni. A kutyám nagyon jó volt. Lépderek hát az erdőben. Az úton a kutya előttem futott, én utána haladok. Kis fejszém van. Egyszerre csak az erdő belsejéből (tkp. közepéből) a kutyám kihajtott egy nyulat. A nyúl a lábam közé akart szaladni (tkp. bemenni). Én elkiáltottam magam, a nyúl — földre [ugrott]. A kutyám oldalt állt. A nyúl megbökte a kutyát és elszaladt. A kutya morogva maradt el mögötte. Kiabáltam neki: — Fogd meg, fogd meg, fogd meg! [De] mit fogj meg? A kutyám megijedt. Olyan lett, mint a megrémült ember. Aztán jártam-keltem, halat nem fogtam, [és] hazamentem.

A feleségem kérdezi: — Aztán [hol] a halad? — mondja.

Én [meg azt] mondom: — Micsoda hal? Én magam is csak alig-alig jöttem meg élve: azt gondoltam megesz a nyúl. Felöklelte — mondom — nagy szarvával a nyúl a kutyát. A kutya most [már] kidőlt a sorból: se a nyúl után nem megy, se az embert nem ugatja. Ugyan mi lett vele, gondoltam. Nézem: a kutya nagyon megijedt. Majdnem szívszélhüdést kapott.

Aztán mondom, mi a teendő (inf.) ezzel a kutyával? Áruba bocsátottam. Vevőt találtam.

— Mennyiért adjuk el (inf.)? — mondja a feleségem.

— Én [meg ezt] mondom: — Nem sokért. Borjúért akartam volna elcsereálni, de a vevő nem egyezett bele a cserébe (inf.). Aztán csak úgy, — mondom — Isten nevében túladtam rajta hat rubelért. Így hát a kutyát se kell tartani.

Ha szünnapon járkal az ember (sg. 2. sz.), csak az időt töltötte el. Se enni nem hoz semmit, se semmi. Jobb lett volna, gondolom, ha vagy fél napot dolgozom a kolhozban. Legalább egy munkanapot beírtak volna. Lám, nem jó így mászkálni. Így hát lemondtam a vadászásról. Most öreg létemre (tkp. fejemmel) vadászás nélkül élek. Lám, emberek, ilyen móka!

4.

nu, jətərnəm . . . nərəmə əštət, nərəmə udobra: jat, ja-žo semenə:m ü-dət. wa-ra kərrət, ku-škən šuešət. šərət zemlə-škə. po-γat, pa:pkam əštət. wa-ra tə-də ko-šken šuešət, po-γat tə-kəštə də, tu-lat. kənza-lam əštət. kənza-la: γəcə jətən li-ēš. šanda-šət, šədarət i məherəm ku-at. stərnəm šəndət, ku-at, ə-rrət, tər-lət mo-lo ci-lə, tə-γər li-ēš. wot, jala-kš kəc tə-γər ja-kte jətən γəc əstənnə perwi ci-lə, təγə-nəm we-lə cie-nnə, wə-ckəžəm ci-en a'nal.

wojna: wre-mən terwe šawənzət u-ke ə'lə, məška-šəžə. ci-lə ma-don we-lə? rokolma-žəm šapəkte-nnə də, tədər don məškə-nna ə'lə. wot, terge-lə rowotaje-nnə. eče. Šawašarəš kejetət. nīm opten ke-nə. kande-nə šanza-ləm. kərəsinət u-ke, kərəsinəmət kande-nə. izi-dir don šəpšən to-lat i ku-tlu u-štəš wet bo-lšə, šəmlu u-štəšəm mə-γeš-a'neš ka-štəna. terge-lə ka-štə-nna, rowotaje-nnə, wot, wojna: wre-mən. ənde-žə wojna-žə ənže li γət əlne-žə. wot, a-k kel əlne-žə. šu-kən ma-rəwlə ja-mənət.

No, a lent [így termelik] . . . elkészítik a földet, megtrágyázzák a földet, jó magot vetnek el. Aztán mikor megnő, felnyövik. Szétterítik a földön (ill.). Összeszedik, csomó(ka)t csinálnak. Aztán mikor megszárad, hazaviszik és megtilolják. Fejekbe kötik (tkp. fejet csinálnak). A fej[ek]ből szösz lesz. Meggerebenezik, megfonják és vásznat szőnek. Felállítják a szövőszéket, szőnek, megvarrják, kihímezik meg minden, s kész az ing (tkp. ing lesz). Lám, régen a nadrágtól az ingig mindent lenből csináltunk, csak ilyet vettünk magunkra, vékonyat (ti. vékony, városi textilt) nem vettünk magunkra.

A háború idején nem volt szappan, amivel mossunk. Mindent csak mivel [mostunk]? Krumplit savanyítottunk és ezzel mostunk. Lám, így dolgoztunk. Még Csebokszariba is jártunk (praes. Sg. 2. sz.). Hársfa háncsot raktunk fel és [úgy] mentünk (praes.). Sót hoztunk (praes.). Nem volt petróleum, petróleumot is hoztunk (praes.). Kis szánnal húzva jöttünk (praes. sg. 2. sz.) és több mint hatvan kilométert, hetven kilométert mentünk (praes.) oda-vissza. Lám, így jártunk, dolgoztunk a háború idején. Csak most legalább ne lenne háború. Nem kellene. Sok férfiember odamarad.

5.

i[k] kənə a-təš mi-šəm. nə-lənəm kər-ə-kšəm, kəzəm nə-lənəm, poye-nəm pa-wəškəm. poye-nəm ti-cok ik pər-nəm. tə-dəm šənde-nəm kož wo-ktek. peš o-mem šun. i kəzə-žə pər-nə-štə. ama-laš wa-zənam pər-nə wote-kšə. peš cat amale-nəm.

ní·mam ši·žan a·məl. to·lən mar·ə. ti pa·wə·kəm cə·lə nā·ŋgen tə·də, kəzə·žəm wel ko·den.

ma·nār amale·näm, šəngzə·em pa·čənam — a·təštə ə·lam. — oj·oj ənde· mam ə·štəs? a·nžal ɣolte·näm, pə·rri·a ko·dən, pa·wək u·ke, mam ənde· lə·štəs? šə·ngzem, wu·jem še·rəm, pi·pi·em sāj·rə·kən pi·dəm. peš ke·cažə wa·də. pešə·k pa·wəkšəm kə·cəl kə·rəžta·lam, pešə·k kə·rəžta·lam, ní·mat a·k kaj a·təštəžə uš. oj, təkem pa·wəkte·ok ke·jem ənde·! ə·wäm ənde· mam mə·nəm o·la? mam ənde· ə·štəs təngə·ləm? i·ktä wəc pa·wəkəm mu·nam. pə·rri·am peš ku·ɣum nā·lənäm. ənde· pešə·k təkem kə·rəžžəm, pešə·k cat uš. təkem to·lənam, mə·nəm ə·wäm wstrecə·jäš le·ktən. — oj, kə·štə ka·štat? oj, kə·štə ka·štat?

— *oj, ə·wä, wet, mən ənde· pa·wəkən ka·štənam da, a·teš ja·mənam.*

— *a kə·štə pa·wəke·tšə?*

— *dä te·we i·ktä wəc pa·wəkəm mu·nam.*

— *oj, oj, bo·lšə ənde· tən i·t ke·ja! mən tənəm ənde· a·m koltä!*

— *oj, ə·wä, pa·wəkšə pešə·k cat u·lə!*

wa·ra pö·rtəškə pə·re·näm dä, ka·ckaš šəngzə·näm dä, i ə·wäm wu·jem ni·jä·ltä: — oj, oj, pa·wək u·lə, ma tin·ə·rə ka·ndel?

ə·wä, tən mə·nəm peš i·rə kənelle·nät wet, mə·nən pešə·k cat o·mem šu·eš, mən amale·näm a·təštəžə. pa·wəkəm ik pə·rri·am pə·re·näm dä, ja·ngəle·näm. kak kə·nəl ɣolte·näm, tak i mə·nən pa·wəkš[ə] u·ke, pə·rri·a·žə we·lə šə·ngzə. kəzə·žə u·lə! wa·ra kə·rəžta·ləm, kə·rəžta·ləm, ke·ca wa·də, pa·wəkš[ə] a·[k] kaj·wot, mən təkem to·ləm.

— *oj, ə·dərem, mən tənəm i·rlä a·m koltə a·təškə.*

— *oj, mən, ə·wä, ke·jem, peš šu·ku pa·wək u·lə, dotowo pa·wək šuk[u] u·lə. ə·wäm ke·jen tə·re·dəš, mə·nə ke·näm a·təškə. ö·pä·t pə·rri·am nā·lənäm dä,*

wa·ra i·rlə·šəžəm peš šu·ku pa·wəkəm kənde·näm.

ə·wäm to·lən, wu·jem ni·jä·ltä: — oj, ə·dərem pa·wəkəm kənde·nät! təc[ə] ama·len a·təl ənde·.

— *u·ke, mən i·rlä ö·pä·t ke·jem.*

mən i·rlä kə·mšə ɣe·ca ke·jenäm. ja·mənam a·teš ənde·. ka·štəm, ka·štəm, e·ne·rəš le·ktənäm. peš cat ke·cažə ke·cä·nən. šə·rɣem mə·škəm, mo·lo, ka·ckəm, jüm e·ne·rəštə, wə·də·štə. ənde· təkem, mə·nam, ke·jem. ko·rnəžəm jamdə·näm. ö·pä·t a·teš ja·mənam. oj, oj, ənde· dawaj mä·ɣrəš, mä·ɣrəš!

wa·ra sta·rik to·lən. — mam mä·ɣret? — ma·neš.

— *mən, mə·nam, a·teš ja·mənam.*

— *dək te·we, ma·neš, a·jda ja·ɣo·rnə dən!*

təkem wa·ra le·ktənäm. wa·ra ə·wäm təmə·ŋgə ko·ltən a·ɣəl. bo·lšə a·m kaš ənde· a·təškə mə·nät.

Egyszer elmentem az erdőbe. Vittem [magammal] nyírhéj puttonyt, kést, [és] gombát gyűjtöttem. Egy puttonyt teleszedtem. Letettem egy lucfenyő mellé. Nagyon alhatnékom lett. A kést beletettem a puttonyba (tkp. és a kés a puttonyban), lefeküdtem aludni a puttony mellé. Nagyon mélyen (tkp. erősen) aludtam. Semmit sem hallottam (tkp. éreztem). Odajött egy ember. Ez a gombát mind elvitte, csak a kést hagyta meg.

Egy darabig aludtam, [aztán] kinyitottam a szemem — az erdőben vagyok. Oj, oj, mit csináljak most. Ahogy odanézttem, [láttam, hogy] a puttony megmaradt, de gomba nincs. Mit csináljak most? Ülök, megfésültem a fejem, megkötöttem jobban a kendőm. A nap nagyon esté[re járt]. Gombát keresve nagyon szaladgáltam, nagyon szaladgáltam, semmi sem látszik már az erdőben.

Oj, most gomba nélkül megyek haza! Anyám mit mond most nekem? Mihez kezdek most már? Találtam vagy öt gombát. Nagyon nagy puttonyt hoztam magammal. Aztán gyorsan (tkp. nagyon) futok haza, igen erősen beesteledett már (tkp. este már). Hazaérkeztem, anyám kijött elébem. — Oj, hol jársz? Oj, hol jársz?

— Oj, anyám, én gombát szedni voltam (tkp. gombáért jártam), és eitévedtem az erdőben.

— És hol van a gombád?

— Ime, vagy öt gombát találtam.

— Oj-ój-ój, akkor ne menj többet! Akkor nem küldelek!

— Oj, anyám, gomba nagyon sok (tkp. erősen) van!

Aztán bementem a házba, leültem enni és anyám simogatja a hajam: — oj, oj, [ha] gomba van, miért [csak] ennyit hozol?

— Anyám, te engem nagyon korán keltettél fel, nagyon elálmosodtam (praes.), [és] elaludtam az erdőben. Szedtem egy puttony gombát és elfáradtam. Amint felkeltem, hát nincs a gombám, csak a puttony hever (tkp. ül) [ott]. A kés megvan! Aztán futkostam, futkostam, a nap esté[re járt], a gomba nem látszik. Ime, hazajöttem.

— Oj, lányom, én téged holnap nem küldlek az erdőbe.

— Oj, anyám, én megyek, nagyon sok gomba van, rengeteg sok gomba van.

Anyám elment aratni, én [pedig] az erdőbe mentem. Megint puttonyt vittem, és másnap nagyon sok gombát hoztam.

Megjött az anyám, megsimogatja a fejem: — oj, lányom, [lám] gombát hoztál! Akkor ma nem aludtál.

— Nem, [és] holnap ismét elmegyek.

Másnap harmadik nap mentem el. Most eltévedtem az erdőben. Járkáltam, járkáltam, kértem a folyóhoz. Erősen napsütéses nap volt. Megmostam az arcom, miegymás, ettem, ittam a folyóból, a vízből (iness.). Most hazamegyek, mondom. Elvesztettem az utat. Megint eltévedtem az erdőben. Oj, oj, gyerünk sírni, sírni!

Aztán jött egy öregember. — Mit sírsz? — mondja.

— Eltévedtem, mondom, az erdőben.

— Ha így (van), mondja, gyerünk a gyalogúton!

Aztán hazaértem. Ezután aztán anyám nem küldött. Most már én többet nem járok az erdőbe.

6.

wot, mænā o'lem. kāmātēn poyēne'n ālna: Ā-nā, Mārjā, Mārjā ōpāt. ke-nā a-tāš ande. kārāšnam ku-yu, pārma-wlām, kuyu-wlām nā-lēn ā-lna. ke-nā pō-čāžlān. pō-čāžlān keje'n ālna, e-ŋer šun. eŋer-ən la-mžā Kužer-ŋer. Kužer-ŋer tā-rāš šanzer'n ālna ande. pro-sek. peš ku-yu pro-sek, kām-da pro-sek. i tāšt[ā] ande wādā-štā ka-rna, mo-lo. a eŋer-āštāža peš wer-žā jākāra-ka wer. tā-ŋen cā-lā zarošo ku-škēn. i warra ti eŋer-ŋe cān-žā kuze-nā buyo-rāškhā pro-sek wote-nžā. pešā-k cā-lā jā-ktar a-tā. pešā-k ku-yu a-tā. tā-štā buyo-r, buyo-rāškhā peso-k.

Ā-nā i o'la: — Mārj[ā] ā-kā, āška-wlāža — marnēš — kā-ce kādā-lāštāt.

ā Mārj[ā] ākū-žā o'la: — oj, ā-škal a-ŋāl.

Ā-nā tura-k wet, ti-đa mās-kā-wlā kārjā-štā-lāt.

mæn i o'lem: — Ā-nā, mā-skā wet ā-škal a-ŋāl.

nə-nə ko-ktən dətowo kəryāšta-lāt, dətowo ma-dāt, pi-žān wašta-reš wokura-t. wara ənde me šaya-lən ə-lna i-ktū mā-nar, i-ktū šū-də me-ter li-eš, bo-lšə a-k li. peš mändər-ka ka-ješ. ma wara ənde? kak mā-nə ku-γu jūk tən kə-čkə-ral γolte-nām: — oj, Mi-γa-l Iwa-nəš! Oγ, nə-nə ko-ktən kəryāžət ənde. me ənde ke-nā, ke-nā, tə-škə šu-n əlna ənde. peš-ə-k mäs-kə-wlä kəryāštal šənde-nat. kak jədə-məm əšte-nat peso-kšəm. ja-ra ənde, ama-ləm we-rəškə šu-n əlna. pər-ni-a-wläm šənde-n əlna, tə-ləm pəšte-n əlna, olte-n əlna, šolte-n əlna, ka-čkən ə-lna, ənde ama-laš wa-zən ə-lna təl wo-ktek. ir γo-dəm ənde kəme-lən ə-lna. Ä-näm kolte-n əlna wə-tlən ənde. Ä-nä wə-dəm ənde ka-nden, peš ku-γu ža-wam kašta-lən ko-lo-lo-kəškəžə. ža-wam kašta-lən ənde, ko-lo-lo-kəm sä-ken. tə-də nə-mä-lnə əlma-šən. tə-də žawa-jet ə-ren də, ko-mādək šär-len wa-zən ko-lo-lo-keš. oš mə-š-kə-rən.

oj — mən o-lem — Ä-nä, Ä-nä, ko-lo-lo-kəšteš maya-n jar ku-sok ki-ja? tə-də: — aj, pu-ta-jäl! mən wə-dəm wel sä-ke-näm.

— an-za-laj, an-za-laj!

— tən — ma-nam — kənde-nät wet ti ža-wam. dawa-j, ənde jü! — ma-nam.

— Oj, a-γəm! — ma-neš.

— a-γät, a-γät! ama-laš to-lna wet, ti ža-wa wə-də-mo-k jü-nä!

— oj, mən bo-lšə a-m jü.

a-təštə e-γe-rəž mə-n-dər, i e-γe-rəš ko-lowe-cəm kapaje-n əlna tə-štə. ja-ra ənde, ke-n əlna po-γaš. po-γe-n əlna, po-γe-n əlna, wa-ra wa-də lin ənde. ö-pä-l to-lən ə-lna kə-mə-tən.

— Ä-nä, ke ənde e-γe-rəš, ko-lowe-cəš!

— oj, mən bo-lšə a-m ke-je.

— Ä-nä, i-t ke-je! mən — ma-nam — ke-je-m.

ənde mən ke-je-šəm. kənde-näm ənde wə-dəm, sä-ke-näm.

tə-də o-la: — mən a-m jü.

a pa-wəkəm kənde-n əlna po-γen. pa-wəkəm kacka-lat, peš wet wa-ra jü-ktä. dətowo jü-ktä wet!

tə-də o-la: — mən šte-jəm a-m kac, i wə-dəm a-m jü. — no, ja-ra, i-tä!

wa-ra ənde šte-jəm šolte-n əlna. me ənde peš Mä-r-jäm dən ko-ktən ka-čkəna.

dətowo ka-rna, dətowo ka-rna! ənde ko-lo-lo-k tən wə-dəm ə-ək-te-n əlna də jü-nä jü-nä də, maya-n — ma-nna — ka-ja-n wə-tšə sä-jə!

ə-ža-wa wə-dət tə-də a-k jü ənde. ja-ra, ko-lo-lo-keš wə-dəm šənde-n əlna pe-le-nä. ir γo-dəm kəme-lən ə-lna, (kok jät amale-n əlna). ko-lo-lo-kəštə ka-pälka wət u-ke. Ä-nə-et cə-lä jün tə-dəm, ža-wa wə-dəm.

— oj, Ä-nä, tən wə-dəm jü-nät?

— u-ke, mən jün a-məl.

ənde tö-kənä to-ləna. ö-pä-l tə prose-kəš le-ktən ə-lna. ənde mä-skä u-ke, kiš-ə-žə we-lə. e-γe-r-də-rəškə šu-na. e-γe-rəštə Ä-nä peš šə-ryəm mə-škeš, peš jü-eš, ka-čkeš ənde. ja-ra ənde. to-lna, to-lna ənde, təš-ə-k prose-kəm ertəšnä, je-rəm wa-n-žəšna də o-γo-ləškə pə-re-n əlna. a o-γo-ləštə peš šə-γər. ö-pä-l ənde tə-škə šu-n əlna. a pö-čəžlən kašte-nnä lat-kä-ndäņkš me-ņgəm. peš mändər-ka ka-štən ə-lna. to-ləna tö-kənä, šun a-nal i-ktä lu me-ņgəm. tə-štə me-mnän Ku-že-ņer u-lə. ti Ku-že-ņer də-reš ö-pä-l šən-ge-n əlna. to-štə kü-škä ki-ja. Ä-nä ənde wə-dəm ö-pä-l ka-nden. nə-ņge-ä də, tə-ləm pə-štä. mən šə-n-ge-m. pö-r-təš pər-ni-a-wläm šənde-n əlna, ənde ja-ra, ö-pä-l ko-lo-lo-kəm sä-ke-n əlna wət tənə. kak mən tə-γe a-n-za-l γolte-näm, mən ma-nam: — pə-γə-ni-γə-wlä le-ktən ə-lät. u-ju-j, kok i-γə-wlä, izi-wlä le-ktən ə-lät.

ä Mä-r-jä o-la: — maya-n pə-γə-ni-γə-wlä? mä-skä-i-γə-wlä! — ma-neš.

— i-t šajəšt!

i ti nəl i·yə to·lāt me·mnän dök. te·we äwä·zə le·kən šaya·lən. oj, a ti·də kət·kəšə·ŋgä mä·škä, izi· mä·škä. te·we äwä·zə ša·lyä. me ənde· dawa·j kə·ckə·rəš peš. te·we to·də i·yəwlä·et kə·dal kolte·wə, i mä·škä pašte·kəšt ke·jəš. ti kololo·k wə·dəm jü·nä, ənde· to·ləna tö·kənä. tö·kənä to·lən ə·lma. wot, ti·dəm keleskälē·nä. wara o·yot·nikwlä ke·jən əlāt. ta·štə pala·yan ulə, mo·lo. kü·tern əlāt, nu lü·en a·yələp, mun a·yələp ti·dəm. wara wes ke·ca öpə·t kern əlma, a wara ni·mam u·zən ana· əl wo·pše. pə·təš.

Lám, [ezt] beszélem el. Hárman összejöttünk: Änä, Märjä és ismét csak Märjä. Elmegyünk az erdőbe. A kosarunk nagy, puttonyokat [is] nagyokat vettünk magunkhoz. Áfonyát (dat.) [szedni] megyünk. Áfonyát [szedni] mentünk, elérkeztünk egy folyóhoz (tkp. érkezett egy folyó). A folyó neve Kužerjer. Leültünk hát a Kužerjer partjára. Irtás. Nagyon nagy irtás, széles irtás. És itt a víznél (tkp. vízben) ettünk, miegymás. A folyónál (tkp. folyóban) a hely nagyon elhagyatott hely. Így minden be van növe. És aztán ettől a folyótól felmászunk a halomra az irtás mellett. Körös-körül erdeifenyő-erdő. Nagyon nagy erdő, jó erdő. Itt a halom, a halmon homok van.

Änä [azt] mondja: — Märjä néném — mondja —, hogy szaladgálnak a tehének.

És Märjä nénje [ezt] mondja: — Ó, az nem tehén.

Änä balga, [ott] medvék szaladgálnak.

Én is mondom: — Änä, a medve az nem tehén.

Azok ketten úgy szaladgálnak, úgy játszanak, valósággal egymásba akaszkodnak. Mi meg [ott] álltunk valamennyire, vagy száz méter lehet, több nem. Nagyon messzire el lehet látni. Hát aztán most mi [legyen]? Ahogy elkiáltottam magam: — Hej, Mižal Ivanəš! Oh, azok ketten elfutnak. Mi meg megyünk, megyünk, odaértünk. Megérkeztünk. A medvék nagyon [sokat] szaladgáltak [itt]. Mint a szérú (acc.) [olyanná] tették a homokot. No, jól van, megérkeztünk az alvóhelyre. Letettük a puttonyokat, tüzet raktunk, meggyújtottuk, főztünk, ettünk. Aztán lefeküdtünk aludni a tűz mellé. Reggel felkeltünk. Änät elküldtük vízért. Änä vizet hozott. Egy jó nagy varangyot is belemerített a bográcsba. Belemerítette a varangyot, [és] felakasztotta a bográcsot. Az (ti. a béka) lent volt. A varangy megfőtt, és hanyatt fordult a bográcsban. Fehér hasú.

— Ej — mondom —, Änä, Änä, milyen húsdarab van (tkp. fekszik) a bográcsban?

Ó: — Aj, tévedés! Én csak vizet akasztottam fel.

— Nézd csak, nézd csak!

— Te hoztad — mondom — ezt a békát. Gyerünk, most már igyál! — mondom.

— Ó, én nem! — mondja.

— Te nem, te nem! Aludni jöttünk, és igyuk ezt a béka-vizet?

— Ó, én nem iszom többet!

Az erdőben messze a folyó, és a folyóban kutat ástunk itt. No, jól van elmentünk [bogyót] szedni. Szedtük, szedtük, aztán este lett. Megint megjöttünk [mind a] hárman.

— Änä, menj most le a folyóra, a kútra!

— Ej, én többet nem megyek.

— Änä, ne menj! Én megyek — mondom.

Így hát én mentem. Meghoztam a vizet, felakasztottam.

Ó [azt] mondja: — Én nem iszom.

Mi viszont gombát szedtünk. [Ha] gombát eszel, aztán nagyon itat. Úgy itat!

Ó [azt] mondja: — Én nem eszem levest, és nem iszom vizet.

Aztán mi megfőztük a levest. Aztán Märjével ketten nagyon eszünk. Úgy jóllaktunk (tkp. ettünk), [de] úgy jóllaktunk! Aztán a bográcsban vizet forraltunk, és iszunk. Iszunk, és milyen tápláló (tkp. zsíros) jó víz! — mondjuk.

A békás (tkp. béka) vizet ő nem issza. Jól van, a bográcsba vizet tettünk fel mellettünk. Reggel felkeltünk (két éjszakát aludtunk) [itt]. A bográcsban egy csepp víz sincs. Anä mind megitta, a békás vizet.

— Jaj, Anä, te megittad a vizet?

— Nem, én nem ittam.

Aztán haza[felé] megyünk. Megint kiértünk arra az irtásra. Most nincs medve, csak a nyoma. Odaérünk a folyópartra. Anä nagyon mosakszik a folyóban, nagyon iszik, aztán eszik. No, jól van. Megyünk, megyünk, ott azt az irtást elhagytuk, átkeltünk a tavon és bementünk a kunyhóba. A kunyhó nagyon szűk. Megint visszaérkeztünk ide. Tizennyolc kilométert tettünk meg az áfonyáért. Nagyon messze jártunk. Jövünk hazafelé, nem tettünk még meg mintegy tíz km-t sem. Itt van a mi Kuzejerünk. Megint leültünk a Kuzejer partjára. Egy korhadt (tkp. régi) fatörzs fekszik ott. Anä megint hozott vizet. Meghozta és tüzet gyújt. Én ülök. A puttonyokat betettük a házba. No, jól van, megint felakasztottuk a bográcsot a vízzel. Amint így odanézek, mondom: — kutyakölykök jöttek elő. Ujuj, két kölyök, kicsik, jöttek elő.

Märjä viszont [azt] mondja: — miféle kutyakölykök? Medvebocsok! — mondja.

— Ne fecsegy!

És a négy bocs jön (pl.) felénk. Lám, az anya is előjött. Ó, ez hangyaboly medve, kis medve. Ime, az anya áll. Mi most gyerünk nagyon kiabálni. Lám, a bocsok elfutottak és a medve utánuk ment. A bogrács vizet megittuk (praes.) és hazajöttünk (praes.). Hazajöttünk és ezt elmondtuk. Aztán (oda)mentek a vadászok. Ott gané, miegymás van. Lesték, de nem lőtték le, nem találták meg aztán. Aztán másnap megint elmentünk, de egyáltalán semmit se láttunk. Vége.

7.

*ke-šnā me a-tāš ni-lān, jēda-l aštāš ka-ndaš. pe-rwe jēda-lēm wet pi-dēt
ālma-šen. dā i ke-n ālna a-tāš. a-tē dāra-šta — Lombeyup. Lombeyup wāda-šta
ša-lyā šar-dā. tā šar-dā ša-lyā, me-mnām kū-tā. tā-dā a-k lūt. me ana- lūt tadme-can.
wara me tārwā-nāšnā, ti wa-ra tārwā-nāš. tā-dā o-len ke-jāš tā, i a-tāškā pā-rāš.
i a-tāškā ke-jāš, anā-t-kaškā ke-jāš, wa-ra i šnā. uš me. me wa-ra ke-šnā ni-lān.
nim ru-šna, ka-ndašna tō-kanā, jēda-lēm laš-tā-šnā. i cā-lā.*

Elmentünk az erdőbe hársfaháncsot (dat.) hozni bocsokor csináláshoz (inf.) Hiszen régen bocsokot hordtak (tkp. kötöttek) volt. Az erdő szélén [folyik] a Lombeyup. A Lombeyup vizében áll egy jávorszarvas. Ez a szarvas áll, [és] figyel bennünket. Nem fél, mi sem félünk tőle. Mi aztán elindultunk, majd ő [is] elindult. Lassan ment, és bement az erdőbe. Bement az erdőbe, bement valahova, mi aztán nem láttuk. Mi aztán mentünk háncsért. Háncsot vágunk, hazavittük, bocsokot csináltunk [belőle]. És [ez az] egész.

8.

laža·kšēm ša·ktam, nü·ngakēm nü·štäläm. wara ti nü·ngakēm jö·rem. komlam la·štem. ti komēm kamakaeš küe·štem. melnäkö·rřam la·štem, kü·tam taräkäm lo·yem oš laža·kš tön. eše melnäkö·rřamaš ka·leš la·štüş mä·näm dä närye·mäšäm jä·räs. wara ti nü·ngak komžäm küe·štäm, wara ti kom waka ka·leš mänä dön närye·mäšäm. ti·dam ca·lä küe·štäm, nä·län pa·štem ö·rdäškä. wara we·säm tiyelä·kok. wara ca·lä küe·št patä·rem, wara ša·rem ü· dön ca·lä. kamaka·škä ša·ndem, na·glužo lewe·däm. ti·da ca·lä päškäde·meš. wot, je·sli una·wlä ä·lät, nä·läm ä·rä·käm, äste·läm po·yem, a·ngem una·wläm, u·na wasta·reš mä·rē dön ša·lyem. ä·rä·käm jü·nä. una·lan kätä·rem: — ja·ra, a·ryeš mä·nän sträpkä·jem? wot, jü·nä, kätä·re·nä, ka·ckäna.

Megszítálok a lisztet, tésztát dagasztok. Aztán ezt a tésztát elnyújtom. [Lángos] kérget (pl.) csinállok. Ezt a kérget megsütöm a kemencében. Lángostöltelékét készíték, hevítetlen túrót gyúrok össze fehér liszttel. A lángostöltelékbe kell még tenni tojást és tejfölt beledagasztani. Miután a kéregtésztát megsütöttem (praes.), aztán erre a kéregre kell [rátenni] a tojást és a tejfölt. Ezt az egészet megsütöm, kivesszem [a kemencéből és] félreteszem. Aztán a másikat ugyanígy. Aztán az egészet megsütöm. Aztán az egészet megkenem vajjal. Betszem a kemencébe, légmentesen befödöm. Ez az egész megpuhul. Ime, ha vendégek vannak, pálinkát veszek, megterítem az asztalt, jóltartom a vendéget. Dalolok a vendégnek (tkp. a vendéggel szemben dallal állok). Pálinkát iszunk. A vendégnek mondom: — Jó-e, nem-e az én ennivalóm?

Lám, [így] iszunk, beszélgetünk, eszünk.

9.

wot, təy·lä perwe əle·nət. ərwe·zälän ə·dər näläš were·mä šu·eš. ənde ätlä·žə: — ə·dər näläš ka·leš —, mä·neš.

ke·jät ənde ə·dər anzaš. perwe nälənət ədərwläm pä·ləde pa·sna. ätlä·žlän kele·sät tiš: wot, tə·štə ə·dər u·lā.

paja·näm kacä·lnət. ərwe·zälän a·k kəl yənärt, ke·äš ka·leš: nänge·ät silo·m. ke·ät ənde, ja·ra, ä·k jarə. swata·jen to·lät ənde. ke·ät ša·wəcäm näläš ə·dər dö·kə. ə·dər pu·a ša·wəcäm ženi·klän, ätlä·žlän, tə·štə eše i·ktäš ke·ä.

warra ənde sü·än ə·štüş solo·təm nänge·ät, ti kak sü·änlän. solo·təm pu·en ko·dat təmə·ng(ə) ənde. sü·änlän sə·räm šol·tat ə·dər dö·na ženi·k so·lot tö·nə. perwe sə·räm šolte·nət šu·ku sü·änka·lälän. sü·änəm peš šuk narot tönə əste·nət, i·ktä nər(ə) e·dem, nərə je·ŋ kəce to·leš sü·ännarot. wot wara ti sə·räm šol·tat ə·dər dön, peš šu·ku, i ženi·k tö·nə. ku·deš perwe šol·tat əlō, pa·deš peš koyo·n šu·ku šol·tat sə·räm. wot, ti sü·änka·läl narotəm jü·ktät. i·ktä ke·ca, ko·k sutka kə·dä sü·änžə ša·lyat, rü·škät. tinär sü·änka·lälän wet pu·kšäš ka·leš. mä·när tə·štə! i pu·kšen kerde·nət, i jü·kten kerde·nət. wot, rü·škən šo·let·ša·lyat i·ktə, ko·k sutka. kəna·mžə ke·ät wara tö·kəšt ənde, ženi·k tö·kə ke·ät. wenžä·jät ə·lō eše perwe cerke·šet. ə·dər dö·rcən ke·ät pašte·keš. šu·kun ke·ät to·žə: i·ktä lu·jen kəce ke·ät, küm mayarə kəce ša·cäš wet, təy·lä la·štüt sü·änəm. warra ca·lä tə·škə pašku·däwlä a·nzaš to·lät, mo·lo. tinär narotlan so sə·räm jü·ktät, pu·kša·šəžə a·k pu·kšep. nu i wot ə·lāš təngä·lät. wšo, bo·lšə mä·nə keleskälē·nžə a·m mostä.

Ime, így éltek régen. A fiúnak eljön a nősülés ideje (tkp. lány venni idő). Akkor az apja: — Nősülni kell —, mondja.

Akkor elmennek lánynézőbe (tkp. lány nézni). Régen a lányt ismeretlenül vették el. Az apának azt mondják ilyenkor: ime, itt lány van.

Gazdagot kerestek. A fiúnak, ha nem akar is, menni kell: viszik erővel. Mennek, ha tetszik, ha nem. Aztán [a lányt] megkérve jönnek vissza. Mennek a lányhoz kendőt kapni. A lány kendőt ad a vőlegénynek, az apjának, ekkor (tkp. itt) még együtt megy [vele az apa].

Aztán a lakodalomhoz (tkp. lakodalom csinálni) malátát vesznek, mármint a lakodalomra. Malátát hagynak ezután. A lakodalomra sört főz a lány és a vőlegény malátával. Régen sok sört főztek a lakodalmas népek. A lakodalmat nagyon sok néppel csinálták, mintegy negyven embernyi lakodalmas nép jön. No, akkor sört főznek, nagyon sokat, a lánynál és a vőlegénynél. A nyári konyhában (ill.) főzték, üstben (ill.), nagyon sok sört főztek (praes.). Im, a lakodalmas népet itatják. Némely lakodalom egy-két napig áll (pl.), mulatnak (tkp. zajongnak). Ennyi lakodalmas népek azonban enni kell adni. Mennyien vannak itt! És jól gyózték tartani [őket], és gyózték itatni [őket]. Ime, mulatozva sürgölődnek (tkp. forrnak), akkor egy-két napig együtt vannak (tkp. állnak). Aztán hazamennek, a vőlegényhez mennek. Régen még a templomban is megesküdtek. A lánytól mennek utánuk. Sokan mennek szintén: mintegy tíz embernyi [csoport] megy (pl.), kinek mekkora a rokonsága. Így csinálják a lakodalmat. Aztán az összes szomszédok idejönnek megnézni, mi egymás. Ennyi népek egyre sört kínálnak (tkp. itatnak), etetni nem etetik. No, aztán élni kezdenek. [Ez az] egész. Több nincs, én nem tudok többet mesélni.

II. Lipsa falu nyelvjárása

A hegyi nyelvjárasterülettől kelet felé Lipsa az első falu, ahol már más nyelvjárást beszélnek. Minden jel arra mutat, hogy nem is más nyelvjárás ez, hanem csak a hegyinek egy konzervatív változata. A hangsúlyviszonyok, a magánhangzó-illeszkedés és jellemző hangtani vonásai ugyanazok, mint a hegyi nyelvjárásnak. A mezei ~ hegyi $o \sim a$, $a \sim ä$, $e \sim ä$ megfelelések pontosan azonosak a lipsai nyelvjárásban is. Az $u > o$ tendencia azonban itt nem hatott. A legszembetűnőbb hangtani sajátosság az $ü(ö)$, $ű(n)$ megléte. Ez az elszigetelt peremnyelvjárás megőrizte ezeket a hangokat, nem ment végbe a delabializáció, mint a hegyi-erdei nyelvterületen. A szóvégi hangsúlytalan o , $ö$ a hegyi-erdei nyelvjárástól eltérően itt megvan, ami nyilván másodlagos fejlődés eredménye.

A $é$ csak jövevényszavakban van, máshol c áll a helyén.

Az alaktanban a perfectum tagadó alakja érdemel említést, amely az erdei nyelvjáráshoz hasonlóan szintén szerkesztett: *kəne'len ayəl* 'nem kelt fel'.

A névragozásban megvan az abl. *-lec* ragja pl. *ätä·žlec* 'apjától'.

A lipsai szövegeket 1966 augusztusában a helyszínen készített magnetofonfelvétel alapján jegyeztem le. Az adatközlő: L. I. Szmelova (1903) volt.

10.

ik šoŋgo mar·rən ūlma·šen kūm er·yāžə. ške ko·len ko·lten. kok er·yāžlän ške imu·štiv·žüšüm pu·en ko·den, a ik er·yāžlän ūškü·žüm pu·en ko·den. nu,

ti·də ũškü·žüm nāngä·jä uža·laš. aške·də, aške·də kornō dön, kwe kocoma·nden ša·lya. kwe dö·kö šu·eš: — a·le tēn mā·nān ũškü·žüm nā·lnet ma? — mā·neš. tū·dū·žō ko·cori·ko·cori·ko·cori kocoma·nda. — tēn mā·nān ũškü·žüm nā·lnet ma? — mā·neš. — nu, ja·ra, nāl! — mā·neš. — a oksa·žēm kū·nam pu·et? — mā·neš. ada·k kue·žā kocoma·nda: — erlā. — nu, erlā to·la[m] mēn —, mā·neš. nu, erlā·šān ũškü·žüm ša·y·lten kue·dū·ņeš. erlā·šān ənde· kǎ·jä tū·dō ũ·šküž dö·kö. ũškü·žüm pī·rā ka·ckān go·lten, u·že u·ke. a kue·žā γəcən ere· o·ksam ka·cā. kue·žā o·la, ere· kocorta·ta, ko·cori·ko·cori·ko·cori kocorta·ta. — ada·k erlā pu·aš sō·ret ma? — mā·neš. — nu, erlā posle·dnij γe·cā to·la[m] —, mā·neš.

erlā·šān tawa·rēm nā·leš ta, kǎ·jä ənde. — na, mā·neš, oksa·et pu tēn! — mā·neš. kue·žā eše· kocorta·ten ša·lya. — tēn mā·nām ere· alta·let —, mā·neš. — erlā, ere· erlā marat —, mā·neš, a mēn tē·nām cič·s ru·em.

čas ša·ya·leš ta ru·a, kwe šala·ņen wa·zeš .kwe kokla·štāžō pešo·k šu·ko o·ksa ũlma·šen. ik pū·rā o·ksam o·pta da pešo·k ku·γun pa·jan li·eš. əzā·štvlā γəcənā·t peš pa·ja·neš. kəzāt·t peš pa·jan ə·lā.

Egy öregembernek volt három fia. Ő[maga] meghalt. Két fiára hagyta a vagyonát, az egyik fiára pedig az ökrét hagyta. No, ez elviszi az ökröt eladni. Lépked, lépked az úton, egy nyírfa susogva áll [ott]. Odaérkezik a nyírfához: — Talán te akard megvenni az ökröt? — mondja [a fiú]. Az [csak] azt sutogja: kocori-kocori-kocori. — Te meg akard venni az én ökröm? — mondja. — No, jól van vegyed! — mondja. — És a pénzt mikor adod? — mondja. A nyírfa ismét suttog: — Holnap. — No, holnap eljövök —, mondja. No, holnapig ott hagyja az ökröt a nyírfa tövénel. Másnap aztán megy az ökörhöz. Az ökröt megette a farkas, már nincs. A nyírfától viszont egyre kéri a pénzt. A nyírfa beszél, egyre susog, kocori-kocori-kocori susogja.

— Megint holnap[ra] ígéred, hogy megadod? — mondja. — No, holnap utolsó nap jövök —, mondja.

Másnap fogja a fejszét és [így] megy. — Na, mondja, add meg a pénzt! — mondja. A nyírfa még [mindig] susog. — Te mindig becsapsz —, mondja. — Egyre csak azt mondod: holnap — mondja. — Én azonban menten kiváglak.

Egy óráig [ott] áll és vágja, a nyírfa kidől. A nyírfa belsejében (tkp. között) nagyon sok pénz volt. Egy kosár pénzt szed össze, s igen nagyon gazdag lesz. A bátyjainál is jobban meggazdagszik. Most is nagyon gazdagon él.

11.

kūm ũdū·rwlā kǎje·nət e·ņež po·γaš. Kēnā·māškā kǎje·nət i e·ņežēm po·γat, kala·plat nū·nō. mā·škā šū·rūm u·žūnūt e·ņež po·ņūma·štāžō. i sowetā·jāt nū·nō: — je·slī māškā·žēm u·žūna γā·nā, mān əšter·nā? — mā·nāt. a ik ũ·dū·ržō o·la: — mēn māškā·žēm u·žūm kēnā·t, a·m lūt, — mā·neš. a māškā·žā tūšto·k tu·mo ša·jālnō ki·jä [ū]lma·šen. a kūdū·žō o·la: — a·m lūt — tū·dām peš oro·la māškā·žā. — ti·də a·m lūt mānšəžēmo·k kǎcū·šaš ũlne·žā —, mā·neš.

i wot, mā·škā lā·kteš, tū·dō a·m lūt mānšet·tam kǎ·cən šā·ndā. kok ũ·d·rū·štvlā peš kūrū·žūt. ti·dəm kū·ca da, tō·kūžō nāngä·jä i ā·rəštāš. ko·ktūn, māškā· dön ũ·dū·ret ə·lāt, ə·lāt. ũ·dū·ržō o·la: — tēn mā·nām, mā·neš, una·lōkeš ko·lto ātā·jwālā dö·kö! — mā·neš. — mēn tē·nām a·m kolto! — mā·neš. — nu, ajda·, ko·ktūn kǎje·nā! — mā·neš. — mēn a·[m] mī! — mā·neš. — a kuce· mēn təγ·lā, mā·neš, sowser·m ā·lāj·ūwā·jwālām u·žde· əlā·šāš? — mā·neš.

nu, šanġka-la ūdū-ret peš. mam ašta-šāš ende? a[k] kolto. — mən, marneš, kü-jem e-než dö-kö cadra-škə, a sträpä-jen šəndem ik pürriam —, marneš. — tən tū-dö pürriam nängü-jə älä-jwli dökö. kapka-škə šukto, šwen šəl! — marneš. ende mäskä-et „ja-ra” o-la. ūdū-ret sträpä-jä, ške pürri-škəžə pürren šəngeš i sträpä-jməžəm wuj ūmbä-län opten šəndä. mäskä-et to-leš ta, ūpšū-ngeš. — nu, marneš, sträpä-jen, ħolä mən küce nängü-jšāš ti-dəm —, marneš. kak bī papa-zəšaš a-γəl, kuyūza-žlan! — marneš. pürriam pürštürtä dä, aške-dä ende ūdū-ržün ä-täž dö-kö karndaš. wara aške-dä, aške-dä: — aj, peš le-le! — marneš. i-ktä karγäləm karčšaš! — marneš. karγäl karckaš šəngeš, ūdūržö pürri-štä ūlne-ža: — u-žam wet, u-žam! — marneš. — mən təlät karckaš šəm šüdö! — marneš. — dawa-j, a-šket! — marneš. — ak, orolenok to-leš pašte-kem! — marneš. pürštürtä dä, ada-k aške-dä. ada-k šəngeš. — ada-k ik karγäləm kackamo-k! — marneš. ada-k ti ūdū-ret o-la: — u-žam wet, u-žam! — marneš. — təlät mən karckaš šū-den a-mäl! — marneš. qu, tən, tü-ryaš tü-knö! —, marneš. — ti karγäləm nängäjenok šu-aš tü-knö! —, marneš.

karγälžəm älä-ž dökö nängü-jä dä, pürri-žəm šwen šə-leš, əške särnü-ltä dä kü-jä. ūdū-ret tū-nam i-žə älä-ž dökö to-lün kertən. kezätü-t älä-ž dönok ə-lä nawe-rna.

Három lány elment (pl.) málnát szedni. Kenámbe mentek és málnát szednek, beszélgetnek. Medveganét láttak málnaszedés közben. Aztán tanácskoznak: — ha meglátjuk a medvét, mit csinálunk? — mondják. Az egyik lány aztán így szól: — Ha én meg is látom a medvét, nem félek —, mondja. A medve ott feküdt a tölgyfa mögött. Amelyik lány [így] szól: — nem félek —, őt nagyon figyelni a medve. — Ezt, aki azt mondja, nem félek, meg kellene fogni —, mondja.

És ime, előjön a medve, azt, aki azt mondta, nem fél, megfogja. A két [másik] lány nagyon fut (pl.). Ezt megfogja és hazaviszi és bezárta. [Aztán] ketten, a medve és a lány élnek, éldegélnek. [Így] szól a lány: — Te engem engedj haza apámékhoz vendégségbe! — mondja. — Én téged nem engedlek! — mondja [a medve]. — No, gyerünk menjünk [akkor] ketten! — mondja (a lány). — Én nem megyek! — mondja. — Hát én meg, hogy éljek így, hogy egyáltalán ne lássam a szüleimet (tkp. apám-anyámékat).

No, a lány nagyon töri a fejét, mi most a teendő? Nem engedi [a medve]. — Én, mondja, megyek málnát szedni (tkp. málnáért) az erdőbe, de tele-rakok egy kosarat ennivalóval —, mondja. — Te ezt a kosarat vidd el apámékhoz. Vidd el a kapuig, tedd le és tűnj el! — mondja. Mire a medve azt mondja: jól van. A lány ennivalót készít, ő maga bebújik a kosárba, és az ennivalót a feje fölé teszi. Jön a medve és megszagolja. No, mondja, elkészítette [az ennivalót], nekem meg valahogy el kell vinnem —, mondja. Csak nehogy belebotoljak a [vadász]apóba! — mondja. A kosarat felveszi és megy (tkp. lépked), hogy a lány apjához vigye. Aztán megy, mendégél: — aj, nagyon nehéz! — mondja. — Meg kellene enni egy bélest! — mondja. Leül bélest enni, a lány [azonban] a kosarában volt: — Látlak ám, látlak! — mondja. — Én nem parancsoltam neked, hogy egyél! — mondja. — Gyerünk, lépkedj! — mondja. Ahá, utánam jön és les! — mondja. Felveszi [terhét], és ismét [tovább] lépked. Megint leül. — Újfent megeszem egy bélest! — mondja. Ismét [azt] mondja ez a lány: — Látlak ám, látlak! — mondja. — Én nem parancsoltam neked, hogy egyél! — mondja. — Fu, te túrjél! — mondja [a medve]. — Fogd (ezt) a bélest és vidd el! — mondja [a lány].

A bélest az apjához viszi, és a kosarat elrejtí, őmaga pedig megfordul és elmegy. A lány pedig (akkor) az apjához mehetett (tkp. jöhetett). Most is bizonyára az apjánál él.

12.

ätä·žən, äwä·žən ik e·ryəža űlma·šen. e·ryəža ko·l kücaš ka·štən. äwä·žə tü·dün pa·šte·k ere ka·štən. tüdū·län ka·ckäšəm nängä·jen, i oš tüwūr·jala·šəm nängä·jen, kä·jä, je·rdürškö šu·eš. — Wañu·ška, ma·neš, məñ to·lünam, ma·neš, oš tüwūr·jala·šəm kande·näm tälä·net, püşkü·do ka·ckäšəm kande·näm, ma·neš. i Wañu·ško wa·nza pü·š tön, si·rdürüşkö to·leš. äwä·žə pu·kša, ju·ktä tü·düm, oš tüwūr·rüm ci·kten ko·da, əške kä·jä. məñ, ma·neš, kükšüye·ca yəc kükšüye·caš ere to·lam, ma·neš. ənde· ada·k wes kükšüye·cən to·lün, təyeo·k kəckə·rə Wañu·ške·təm. Wañu·ško to·leš, äwä·žən oš tüwūr·rüm ci·jä, ka·ckeš mo·lo. nu, ənde· mä·skä ko·lüšt šə·nžä. — a ti·dəm məñ, ma·neš, küce·lä ka·cšaš? — ma·neš. — ti·dəm küce· yəñät məñät alta·len ka·ndəšaš? — ma·neš. mä·skä je·rdürüşkö šaya·leš ta, o·la: — Wañu·ško! — ku·yu ju·k tön o·la. — məñ, ma·neš, to·lünam, oš tüwūr·jala·šəm kande·näm, to·läť püşkü·do ka·ckäšəm kande·näm —, ma·neš.

net, ti·də äwäj a·yäl —, ma·neš. Wañu·šket o·la: — äwäj to·lec wə·ckəž ju·kan ə·lä! — ma·neš. a mä·skä o·la: — a·k, ma·neš, məñ kä·jem küzne·caš, sica·š wə·ckəž ju·küm əštə·kten —, ma·neš.

kuzne·caš kä·jä dä, mä·skä wə·ckəž ju·küm əštə·ktä kuzne·clän. to·leš, kəckə·rə Wañu·šküm: äwäzläo·k ənde· kəckə·ren. Wañu·šket to·leš ta, mä·skä kü·cən šə·ndä tü·düm. nu, ənde· äwä·žə to·leš, je·r wokten ka·šteš, ka·šteš. — Wañu·ško! — man kəckə·rə. niyüşta·t Wañu·šk[o] u·ke, i to·leš tö·küžö. stari·k·šälän o·la: — Wañu·ško propa·l, ma·neš, u·ke. šu·ko kəckə·ren ka·štəm, niyüşta·t u·ke —, ma·neš.

mäskä·et nängä·jä ənde·, tö·nüž ä·rəšteš. ä·rəšteš, ä·rəšteš, wa·ra Wañu·šket peš ku·düşko tolne·žə. mäskä· yəcən šə·leš, ja·ktä wu·jüşko ku·cən šə·nžeš. ko·mbüwlä kä·jät ənde· (ja·ktä wu·jüşto šə·nžä tü·dö). — məñəm poža·lästə nängä·jedä! — ma·neš. — net, ša·jəlnə to·lšüwlä puska·j nängä·jät! — ma·neš. məñən si·lä šä·yäl, bolno·j ű·lam —, ik ko·mbo o·la. ša·jəlnə to·lšüwläm ko·mbüm ənde· sarwa·la ada·k. ko·mbo šə·nden ko·k šüldür kokla·šəžə, ka·nden šə·nden pörtwu·jüşküžö. pörtwu·jüşto Wañu·ško šə·nžä. ätlä·ž döñ äwä·žə pominä·jät ənde· tüdüm. me·lnäm küe·štən o·pta: — ti·də tälä·net, ti·də məlä·nem — pa·jlen šə·nžät. a Wañu·ško o·la pörtwu·jüşto: — a ti·də məlä·nem! — ma·neš. ni·nə sra·zu ko·lüštüt. lä·ktəť kudwi·caška, a·nžəłtat, Wañu·ško pörtwu·jüşto šə·nžä. Wañu·šküm wa·łtat, kəzətät ə·läť nü·nö nawe·rnə.

[Egy] apának [és egy] anyának volt egy fia. A fiú halászni (tkp. hal fogni) járt. Az anyja állandóan kijárt hozzá. Ennivalót vitt neki, és tiszta (tkp. fehér) fehérneműt (tkp. inget-gatyát) vitt neki. Megy, a tóparthoz ér. — Wañuška, mondja, én jöttem meg, mondja, tiszta fehérneműt hoztam neked, lágy ennivalót hoztam, mondja. És Wañuško átkel a csónakkal, kijön a partra. Az anyja eteti, itatja, a tiszta inget felveteti vele, maga pedig elmegy. Én, mondja, szombatoként mindig eljövök, mondja. Aztán mikor a másik szombaton megjött, megint úgy kiabál Wañuškonak. Wañusko megjön, az anyja [hozta] tiszta ingét fölveszi, eszik, miegymás. No, akkor a medve hallgatózik. — Ezt meg hogyan egyem meg én? — mondja. — Hogyan csapjam én ezt be? — mondja. A medve a tópartra áll és [így szól]: — Wañuško! — kiáltja

nagy hangon. — Én, mondja, megjöttem, tiszta fehéreműt hoztam, lágy ennivalót hoztam neked —, mondja.

Nem, ez nem anyám —, mondja. Wańuško [így] szól: — Anyám vékonyabb hangú nálad! — mondja. A medve viszont [ezt] mondja: — Ah, mondja, elmegyek a kovácshoz, tüstént vékony hangot csináltatok [magamnak] —, mondja.

Elmegy a kovácshoz, és a medve vékony hangot csináltat [magának] a kováccsal. Megjön, kiált Wańuškonak. Most az anyjához hasonlóan kiabált. Wańuško előjön és a medve megfogja. No, aztán megjön az anyja. Jár-kel a tó mentén. — Wańuško! — kiáltozza. Wańuško [azonban] nincs sehol és [erre] hazamegy. Azt mondja az urának: — Wańuško eltűnt, mondja. Sokáig járkáltam [ott] kiabálva, nincs sehol —, mondja.

A medve pedig elviszi [Wańuškot] és otthon fogva tartja. Fogva tartja, fogva tartja, azután Wańuško nagyon haza akar menni. Elbújik a medvétől, [és] egy jegenyefenyő hegyébe felmászva ül. Ludak szállnak [arra] (ő a jegenyefenyő hegyében ül). — Vigyetek el engem, kérlek! — mondja. — Nem, vigyenek el a hátul jövők! — mondja. — Nekem kevés az eróm, beteg vagyok —, mondja az egyik lúd. A hátul jövő lúdát kéri meg most ismét. A lúd a két szárnya közé ülteti, [és haza]hozván leteszi a háztetőre. Wańuško a háztetőn üldögél. Az apja és az anyja a halotti torát üli (tkp. emlékeznek rá). [Az anyja] lángost süt: — Ez a tiéd, ez az enyém — osztzkodnak. Mire Wańuško [így] szól a háztetőn: — Ez meg az enyém! — mondja. Amazok mindjárt meghallják. Kimennek az udvarra, nézik, Wańuško a háztetőn ül. Wańuškot leszállítják, bizonyára most is élnek.

13.

ik ma·rē ko·l kūcaš kǎ·jǎ. ko·lǔm kū·ca šu·ko, i to·leš ande. a rǎ·wǎž u·žǔn ti·dǎ kole·tǎm. a·nžǎkǎ pǔ·ren kǎ·jen dǎ rǎ·wǎž ko·len wa·cmǎla ka·jǎn. — ǎk, ma·neš, ti·dǎ wǎ·talǎn warotni·klǎn peš sǎj, ma·neš ta, rǎ·wǎžǎm terǎškǎžǎ pǎ·štǎ ande. i ere i·mǎim po·kta, ša·jkǎla akat anžal. a rǎ·wǎž ere ko·lǔm kǎ·šken ko·den ko·rnǔšto. to·leš, wǎ·tǎž dǎ·kǎ šu·eš ande. — wot, wǎ·tǎ, ma·neš, mǎñ talǎ·net worotni·klǎn peš sǎ·jǎm ka·ndǎšǎm —, ma·neš. — a kole·tǎm to·žo kūce·nǎt? — kol ik ter to·žo —, ma·neš.

i·mǎim pǔ·rta ande, wǎ·tǎž lǎ·kteš waštare·šǎžǎ: kolžat u·ke, worotni·kšǎt u·ke. nu, ja·rǎš ande!

rǎ·wǎž ko·rno wo·kten i·ktǎlǎ po·ɣen, ka·ckǎn šǎ·nžǎ tǔ·dǎ ko·lǔm. a pi·re to·lǔn da, o·la tǔ·tlǎn: — a ti·dǎ, ma·neš, kū·što kūce·nǎt tǎñ? — ma·neš. — je·rǎštǎ — ma·neš. — mǎñ kū·što kūce·nǎm, tǎñǎm nǎngǎ·jen a·nžǎktem —, ma·neš. — dawaj, mǎñǎm tǎ·škǎ nǎngǎ·jen a·nžǎktǎ! — ma·neš. kū·što wǎ·tǎwǎlǎ wǔ·dǔm nama·lǎt pǎ·ɣe·mǎštǎ, tǎ·škǎ nǎngǎ·jen šǎ·ndǎ pi·rǎm. pi·rlǎn o·la: — jesti co·do·co·do cu·ceš, ma·neš, eše kelyǎškǎrǎ·k pace·tǎm cǎ·kǎ! — ma·neš. wara kol peš šu·ku pi·žeš —, ma·neš. ande kǎ·lmǎš tǔ·ɣǎ·leš: co·do·co·do·co·do wel cu·ceš. pa·cšǎm eše kelyǎškǎrǎ·k pi·rǎ cǎ·ken šǎ·ndǎ. šǎ·nžǎ, šǎ·nžǎ, uže pa·cšǎ ko·lmen šǎ·nžǎš. wǎ·tǎwǎlǎ iro·k ande wǔt kašta·laš to·lǔt tǔ·dǔn dǎ·kǎ: — pi·rǎ, pi·rǎ! — ma·nǎt. pi·rǎ pa·cšǎm lǎ·ktaš kǎ·rǎdǎ·leš. kǎ·lmen šǎ·nžǎn, lǎ·ktǔn a·[k] kert. nu, wǔtwarǎ·dǎn pi·rǎm šit ande. wara pi·rǎ sǔsǔrnǎ·lten kǎ·jǎ. pa·cšǎ tǔ·dǔn kǎ·rlǔn ko·dǔn. nu, ande pi·rǎ ša·ɣka·len kǎ·šteš. — nu, mǎñ to·žo ti·dǎ rǎ·wǎžǎm, ma·neš, kūce·ɣǎñǎt sorawno alta·lem —, ma·neš.

ka·šteš, ka·šteš, rəwəžəm u·žeš ənde. pi·rə o·la: — ajda, ma·neš, sü·nəškə!
məñ, ma·neš, tə·ška, sü·nəškə pü·ren lä·ktenäm — maneš. nu, peš sä·jən jü·ktät,
pu·kšat —, ma·neš. — ni·mät a·k əstep —, ma·neš.

nu, ənde sü·nəškə pü·ren kä·jät. a rəwəžet peš xi·trij. olüwa·kə pü·ren
wa·zəm. pi·re·tam kak u·znüt, ada·k ši·jüš tünq·lat. — pi·rə, pi·rə! — šit. a rəwəžet
olüwa·lnä kijä·ltä. o·len, o·len rəwəžet lä·kteš tä, wä·təwlä ja·re ku·šta:

oj, oj, šokšo,
okñada·m pasta·!
oj, oj, šokšo,
juškada·m pasta·j! — ma·neš.

oj, peš sä·jən mü·ret, man, rə·wəž! — ma·nət wä·təwlä. eše peš sä·jən
müre·näm, ma·neš, tändänlä·ok kosirəm saka·ltənem —, ma·neš. — oksa·žəm,
kə·reš kändrälä·žəm, mo·lüm, saka·lten pu·da mälä·nem, ma·neš, cə·lä! məñ eše
säj mü·rem —, ma·neš. nu, tūdülän cə·lä saka·lten pu·at, kə·res kändərä·wläm,
mo·lo. rəwəžet peš ku·šta:

oj, oj, šokšo,
okñada·m pasta·j! — ma·neš.

o·kñam pa·cən šu·at ni·nə. rə·wəž tö·ryö·štä dä lä·kten šə·leš. rə·wəž kezətät
ko·sir ka·šteš. šo məñ ja·mak.

Egy ember elmegy halat fogni. Sok halat fog, és aztán jön [hazafelé]. A róka azonban meglátta ezt a halat. [A szán] elé ment és dögöltött módjára feküdt (tkp. halva fekvőként látszott). — Ah, mondja [az ember], ez az asszony-nak, gallérnak nagyon jó, mondja, és a rókát a szánra teszi. És egyre hajtja a lovat, hátra se néz. A róka pedig állandóan dobálja le (tkp. dobálva hagyja) a halat az útra (iness.). Megérkezik a feleségéhez. — No, asszony, mondja, nagyon jót hoztam neked gallérnak —, mondja. — Hát halat szintén fogtál? — Van egy szán hal is —, mondja.

Bevezeti a lovat [az istállóba], a felesége elébe megy: se hal, se gallér. No, [szép kis] bonyodalom (tkp. abrakkeverék)!

A róka az út mentén egyenként összegyűjtve eszegeti a halat. Odajön azonban a farkas és [így] szól hozzá: — hát ezt hol fogtad? — mondja. — A tóban — mondja. — Odaviszlek, ahol fogtam [és] megmutatom —, mondja. — Gyerünk, vigyél oda engem [és] mutasd meg! — mondja. Ahol az asszonyok a vizet merik a lékből (iness.), odaviszi (és) leülteti a farkast. Azt mondja a farkasnak: — ha azt érzed codo-codo, mondja, akkor még mélyebbre dugd be a farkad! — mondja. Aztán fagyni kezd: [a farkas] csak azt érzi, [hogy] codo-codo-codo. A farkas még mélyebbre dugja be a farkát. Ül, üldögél, már befagyott a farka. Az asszonyok aztán reggel vizet meríteni mennek hozzá: — Farkas, farkas! — mondják. A farkas rángatja a farkát, [hogy] kihúzza. Belefagyott, nem tudja kihúzni. No, aztán a vízholdó fával verik a farkast. Aztán a farkas vonyítva megy el. A farka beleszakadt [a jégbe]. No, most a farkas töri a fejét (tkp. gondolkozik). — No én szintén becsapom valamiképpen a rókát —, mondja.

Jár-ke! aztán meglátja a rókát. [Így] szól a farkas: — gyerünk, mondja, lakodalomba! — Nekem, mondja, oda a lakodalomba van mehetnékem —,

mondja. No, nagyon jól itatják, etetik [az embert] —, mondja. — Semmit sem csinálnak [nekünk].

No, aztán elmennek a lakodalomba. A róka azonban nagyon ravasz. Bebújt [és] lefeküdt a lóca alá. Amint meglátják a farkast, ismét ütni kezdik. — Farkas, farkas! — ütik. A róka pedig a lóca alatt hever. A róka lassanként előjön és táncol az asszonyokkal:

Oj, oj, meleg van,
nyissátok ki az ablakotokat!
Oj, oj, meleg van,
nyissátok ki a kemenceelzárót! — mondja.

Oj, nagyon szépen (tkp. jól) dalolsz, úgymond, róka! — mondják az asszonyok. Még szebben dalolnék, mondja, [ha] hozzátok hasonlóan az ünnepi díszeket magamra akasztanám —, mondja. — A pénz[füzér]t, a keresztkötőt, megymást, adjátok rám, mondja, mind! Én [akkor] még szebben dalolok —, mondja. No, mindent ráadnak, a keresztkötőt, megymást. A róka nagyon táncol:

oj, oj, meleg van,
nyissátok ki az ablakotokat! — mondja.

Kinyitják az ablakot. A róka kiugrik és eltűnik. A róka most is nyalkán jár. Ennyi az én mesém.

14.

*ik marān ũlmařen kũm eryža. a marža teper ko-len ko-lten. ko-lmũž
yo-dũm tũ-dũ o-len: — tũ, mar-neš, mar-nam kũm jũt ježu-ritledũ! kũmũ-tũn
kũm jũt ježu-ritledũ! — mar-neš.*

*ku-yu eryžlãn anžoc kũ-jũš ježu-ritlũš. ku-yu eryža kũ-jũš šũyũ-rũškũ
ježu-ritlũš. šãnžš, ũtũ-ža kũne-lãn a-γũl. a ũ-lũž o-len: — mẽn, jũ-dũn kũne-lãm.
nu, wes jũde-šãn kũdũ-lũš eryžlãn ende wære-štãn kũ-jũš. to-žo šãnžen, šãnžen
kũdũ-lũš eryža, jũt pocken ša-ltãn da uže. mũ-ngeš to-lũn. ende kũm jũde-šãnžũ
i-zi eryžlãn, Iwa-nlan, kũ-jũš wære-štãn. Iwa-n kũ-jen, dotowo šãnžen, poka-
ũtũ-ž kũnelme-škũ. ũtũ-ža šũyũ-rũštũ kũne-lãn. — tẽn, Iwa-n, tẽn ũ-lat, nawernũ?
— mar-neš. — ũzũ-twlũ ježu-ritlenat wet?*

— ježu-ritlen ũ-lũt ta, waške to-lũnũt.

*— nu, mẽn tũl-net ik sũj mu-tũm o-lem —, mar-neš. ša-wũceš ik i-mũi
pa-cũm pũtũ-rũ-leš i šawũcšũye pu-a. — kũ-jũ pa-su pokšakũla-k. rũ-zũl yo-lto
tũye-lũ, mar-neš, pa-su pokšalno i o-lo:*

Si-wkũ — burko wes-šene ka orko

*stan predomno-j kak list pũtrawo-j!¹ — man mar-neš, i tũ-dũ wernũ nũrũ-škũ
lũ-ktãn ũtũ-žlec to-lũšũla i šawũcšũm rũ-zũl yo-lten: Si-wkũ — burko . . . etc.*

*Si-wkũžũ kũ-dal do-leš. tũ-dũ Si-wkũž dũn znako-mũtlen, nũjũ-ltũ, mo-lo.
— wot, mar-neš, kũ-nam eše malũ-nem kũ-leš li-jũt, mẽn tẽn-nam kũckarũ-lãm.
tẽn wara mẽn tũ-kem to-lat! — Si-wkũžlãn o-la. Si-wkũžũm ko-lta, tũ-kũžũ to-leš
i kamaka[ũ]mbũ-kũ ku-cen war-žš.*

¹ Eltorzított orosz szöveg.

— nu, Iwa'n át'ie-təm u-züč? — wes e-ryštwlä o-lat.

— u-žüm —, ma-neš.

— a mam säj mur-tüm tälä-net o-lüš?

— o-lüš, ma kü-leš tü-dö mäli-nem —, ma-neš. bo-lšo ni-mät a-k ol[o]

Iwa'nžə nü-nlän.

wot, ənde kuyüža üdür-žüm marlan pu-a. a kuyüža'n ü-dür dö-kö ku-caš kü-leš kü-škö, šüpša-laš. tü-nam i-žə nä-lən ke-rtət.

ənde əzäštwlä káčä-käm peš pu-kšat, kuyüža'n ü-dür dö-kö ku-caš, šüpša-laš.

əzäštwlä lä-ktən kä-jät káčä-käm wü-den, a Iwa-net nürü-ško lä-kteš ta, ola: — Si-wka — burko . . . etc.

Si-wket kü-dal do-leš. Si-wkəškə ku-cen šə-nžəš wer-γom, i kä-jä kuyüža'n ü-dür dö-kö. əzäštwläm pö-kten šu-eš, i er-ten kä-jä. tü-dö wara kü-dal γu-ca, no a-[k] ke[r]t. u-ke šü-pšal, a-[k] ke[r]t pätä-ri. ada-k to-leš. əzäštwlä káčä-käe-təm törγö-ktät pro-sto.

wara ada-k ir γode-šən əzäštwlä to-žo kä-jät. káčäkä-štəm jüt wast pu-kšat ənde peš, kuyüža'n üdür-žüm šüpša-laš. a ti-də Iwa-net ada-k ir γode-šən kä-jä to-žo. tidəo-k Si-wkəžəm kəckərü-leš, ada-k küškü-žəš ta, kä-jä. əzäštwläm er-ten kä-jä. to-žo ko-[k] kana ku-ca. ada-k ko-[k] kanaešät a-[k] ke[r]t šüpšälän.

wara kü-m keceš ada-k kä-jät. əzäštwlä to-žo ada-k tü-dö káčä-käm wü-den kä-jät. peš törγö-ktät kuyüža'n ü-dür dö-kö, ku-cünešt peš. nu, ti-də Iwa-net ku-cen kä-jä. kuyüža'n ü-dür pu-a tü-tlän ko-lcüm, zoloto-jüm i la-štək tön wüdü-leš tä, cə-kä. to-leš, i-mni-žəm ko-lta, kamaka-[ü]mbäk ku-cen war-eš. əzäštwlä kala-plat, to-lüt ənde. — wot wet, ma-nät, šüpšälän šotaki ti-də säj imni-žənet —, ma-nät. tü-dö jukü-mart a-k lük, ki-jä. tepe-r kuyüža po-γa ka-ləkäm sü-än əštäš. kü-što tü-dün wi-ņəžə? a-k päl[ə] a-le. nu, ənde ti-də imni-žəm, Si-wkəžəm kəckərü-leš tä, kä-jä. ka-lək peš šu-ko po-γünen. kuyüža'n wi-ņəžəm u-žnešt cə-län. ti-də əzäštwlä tü-škö mi-en ü-lüt.

wara ənde mə-nən kü-što wi-ņem, mə-nən üdü-rem kü ke-rtən nü-lən? — ma-neš. ti-də ku-da wurye-məm ci-en pešo-k. ki-dəštə šery-šəm a-nžəkta. jolmar-nta. — wot, ta-nə mə-nən wi-ņem! — ma-neš. ənde ka-ləklan a-nžəkta. cə-lä kü-dəš šu-a tü-dün wurye-mžəm, ku-da-žəm i we-səm ci-ktä. i peš ku-γu, i-ktä nərta peca sü-änəm əštät nü-nö. wara tü-tlän cə-lä kuyüža'n ma-žə, imu-šestwo ko-deš. ma tü-dö kuyüža-lan. cə-lä wi-ņəžlän ko-deš, i taca-t əlät nü-nö peš sä-jən. šo.

Egy embernek volt három fia. Az ember azonban most meghalt. Meghaltakor [így] szólt: — Ti három éjjel örködjeteek fölöttem (tkp. engem)! Háрман három éjjel örködjeteek! — mondja.

A [leg]nagy[obb] fiúnak elsőnek [kellett] menni örködni. A [leg]nagy[obb] fiú kiment a temetőbe örködni. Ült, üldögélt, az apja nem kelt fel. Az apja [így] szólt [magában]: — Én [majd] éjjel kelek fel —, mondja. No, másik éjjel a középső fiúnak kellett mennie. A középső fiú szintén ült, üldögélt, alighogy besötétedett, már jött haza. Aztán harmadik éjjel a [leg]kis[eb-bik] fiúnak, Iwannak kellett mennie. Iwan elment, s addig üldögélt, míg fel nem kelt az apja. Az apja felkelt a temetőben. — Bizonyára te vagy az Iwan? — mondja. — A bátyáid ugye örködtek?

— Örködtek, de hamarosan [haza]jöttetek.

— No, én mondok neked egy jó szót —, mondja. Egy kendőbe belegöngyöl egy lófarkat és a kendővel együtt odaadja [Iwannak]. — Menj ki a mező közepére és szólj [így]:

Siwka — burko . . . stb. — mondja.

És ő valóban kiment apjától jövet a mezőre és megrázta a kendőt: Siwkø — burko . . . stb.

Siwkø vágatva megjön. [A fiú] megismerkedett Siwkøvel, simogatja, miegymás. — No, mondja, mikor még szükségem lesz rád, hívlak (tkp. kiáltlak) téged. Te aztán gyere hozzám! — mondja Siwkønek. Siwkøt elküldi, hazajön és felfekszik a kemencére.

— No, Iwan, láttad apádat? — mondják a többi fiúk.

— Láttam, — mondja.

— És milyen jó szót mondott neked?

— Azt mondta nekem, ami kell —, mondja. Többet semmit sem mond Iwan nekik.

No, aztán a király férjhez adja a lányát. A király lányához magasra kell felugratni (tkp. felmászni), [és] megcsókolni. Csak akkor vehetik el.

Erre az [Iwan] bátyjai nagyon etetik a kecskét, hogy a király lányához felugrassanak vele [és] megcsókolják.

A bátyjai a kecskét vezetve elindulnak, Iwan pedig kimegy a mezőre és [így] szól: — Siwkø — burko . . . stb.

Siwkø vágatva odajön. Felül a Siwkøre, és megy a királylányhoz. A bátyjait utóléri, és elhagyja. Aztán vágatva felugrat, de nem éri el. Nem csókolja meg, nem tudja előszörre [megtenni]. Ismét megpróbálja (tkp. jön). A bátyjai egyszerűen [csak] a kecskét ugratják.

Aztán a bátyjai másnap szintén megint mennek. Nagyon etetik éjjel a kecskéjüket, [hogy] megcsókolják a királylányt. Ez az Iwan pedig másnap szintén újból elmegy. Siwkøt megint úgy hívja, ismét felül rá és elmegy. A bátyjait elhagyja. Ismét nem tudja megcsókolni két próbálkozásra (tkp. kétszerre).

Aztán harmadik nap ismét mennek. A bátyjai a kecskét vezetve mennek ismét. Nagyon ugratnak a királylány felé, nagyon szeretnének felérni. No, Iwan felugrat. A királylány aranygyűrűt ad neki, és [Iwan] egy rongydarabba csavarja és elteszi. [Haza]tér, elküldi a lovat, felfekszik a kemencére. A bátyjai beszélgetnek, most már [ők is] megjönnek. — No lám, mondják, mégiscsak megcsókolta az a jó lovú —, mondják. Ő egy szót sem szól, [csak] fekszik. A király most összegyűjti a népet lakodalmat csinálni. Hol van a veje? Nem tudta. No, ezután ez hívja a lovát, Siwkøt, és elindul. Nagyon sok nép összegyűlt. A király vejét akarják látni mind. A bátyjai is odamentek.

Aztán hol a vejem, aki az én lányom el tudta nyerni? — mondja [a király]. Ez nagyon rossz ruhát vett fel. Megmutatja az ujján a gyűrűt. Gyémánt. — No, ez az én vejem! — mondja [a király]. Aztán megmutatja a népnek. [Iwan] ledobja a rossz ruhát és másikat vesz fel. És nagyon nagy, mintegy negyven napos lakodalmat csinálnak. Aztán neki marad a király összes izéje, vagyona. Amije a királynak van, mind a vejére marad, és ma is nagyon jól élnek. [Ez az] egész.

BERECZKI GÁBOR

Образцы марийских текстов

Автор публикует образцы текстов из двух марийских говоров. Один из них стоит очень близко к горному наречию марийского языка. Носители этого говора называют себя *kožla marrā* 'лесной мари', так что было бы целесообразно называть целое наречие лесно-горным. Судя по женским головным уборам, лесные мари, образовались путем смешивания пришельцев из горномарийского края и местного, малочисленного марийского населения. Победителем вышло наречие пришельцев, но сохранились и некоторые характерные черты говора местного населения. Пришельцы образовали и новые селения, где сохранилось чистое горное наречие.

Второй говор является также западным. От горного наречия отличает его, главным образом, наличие редуцированных (вернее сверхкратких) гласных *й*, *ь* и цоканье. Этот говор очень мало распространён, на нём говорят только в селе Липше Звениговского района Марийской АССР.

Габор Березки